DOST

Kurucusu : Salim ŞENGİL
Sahibi ve
Sorumlu yönetmen : N. Şengil
Kuruluşu : 1947
NİSAN 1972
SAYI : 90 - CİLT : 24
Sayısı : 5 Lira

SANATSIZ KALAN BİR ULUSUN HAYAT DAMARLARINDAN BİRİ KOPMUŞ DEMEKTİR - ATATÜRK

BASIN REFORMU

dost

Geçtiğimiz bir yıl içinde sık sık yazılan ve söylenen sözcüklerin başında geliyor reform...

Toprak Reformu, Vergi Reformu, Personel Reformu, Basın Reformu vb...

Bu reformların tümünün de gerçekleşmesini yürekten dileriz. Ne var ki, bize de Basın Reformu konusunda bir iki söz etmek düşüyor.

Bir kere basın reformu denilince ilk akla gazeteler geliyor... Gelsin... Gelsin ama, ülkemizin sanat ve kültür yaşamına büyük katkıları bulunan dergiler de unutulmasın... Onlarında çıkmazları açmazları ele alınsın.

Sözgelimi, bir "Resmî ilânlar" sözü edilip duruluyor ortalarda... Neymiş efendim, İstanbul'da ve Ankara'da sayıları kırkı, elliyi aşan bir "Naylon Basın", bir "Çurçur Basın" varmış... Bir iki kişi ile çıkarılan bu gazetelerin amacı, yalnız resmi ilân almakmış. Baskıları göstermelik, kadroları göstermelik, yazarları göstermelikmiş... Bunlardan "Naylon Basın", "Çurçur Basın" diye söz ediliyormuş... Ve her ay resmi ilânlardan ceplerine kırk bin elli bin lirayı rahatça indirebilmek amacını ve çabasını taşıyorlarmış... Kadroları uydurma, kaydırma imiş. Yazarları amatör, yazıları oradan buradan kesilmiş bültenler, yabancı elçiliklerin gönderdikleri broşürlermiş. Gün olmuş, bunların gölgeleri Basın İlân Kurumunun üstüne de düşmüş... Doğal bir şeydir ki, biz bu konuların inciğini boncuğunu pek bilemeyiz. Hep böyle söyleniyor, her yerde böyle söyleniyor; bunu bütün kamu oyu da biliyor, ülkeyi yönetenler de biliyor... Ve herkesin bildiği kadarını biz de biliyoruz...

Bir de 195 sayılı yasa var ortada... "Basın İlân Kurumunun Teşkiline dair.." bir yasa bu... Bu yasanın ikinci maddesinde Basın İlân Kurumu'nun görevleri birbir sayılır.

Ve : "Resmî İlânların mevkutelerde yayınlanmasında aracı olmak.." diye başlar bu madde...

Mevkute ne demektir? Bütün sözlükler, ansiklopediler, dilciler, edebiyatçılar mevkute deyiminde ortak bir anlayışları vardır. Ama basın ilân kurumu sanat dergilerini mevkuteden saymaz. Kanun koyucusuna, kanun uygulayıcısına, valisine, savcısına, polisine, millî kitaplıklarına, öğrencisine, öğretmenine, gazete bayiine kadar sanat dergileri birer mevkutedir. Ama basın ilân kurumuna göre değildir. Kanun koyucusu, kanun uygulayıcısı dergileri mevkute sayar, basın ilân kurumu saymaz... Ya ortada 195 sayılı yasa yoktur, varsa Basın İlân Kurumu bu yasayı hiçe sayar...

Nedense Basın Reformu deyimi bizi böyle bir çağrışıma itti.

ŞARKIŞLA

"Hilmi Üstün'e"

Gece alnı akar bir buzağı
gibi evleri ve saçakları
incecik resimlere getirir
varoşlardan

o zaman açıklanır kent
ve güz sokakları biçimler
yalınca soğuklar bularak
haritalardan

sonra gök hep hüzne durur
sularda ve bütün kuşlarda
saygıyla anlatılır
şayak ve ekmek

Abdülkadir BULUT

İÇ SAYFALARDA : TURGAY GÖNENÇ * FÜSUN ALTIOK * METİN ELOĞLU * NERMİN MENEMENCİOĞLU * RUŞEN HAKKI * ADALET AĞAOĞLU * AHMET İNAM * NURER UĞURLU * BEHİÇ DUYGULU * FAHİR AKSOY * KAYA ÖZSEZGİN * DOST * ERDEN KIRAL * TARIK DURSUN K. * BEHZAT AY * CAHİT IRGAT * İSMET TOKGÖZ * TURGUT TAN * ŞADAN GÖKOVALI *

içişleri bakanı'na açık mektup

turgay gönenç

Sayın Bakan. Anlatacağım olayın son perdesinde, olayın kahramanı polis memuru, önemli bir ameliyat geçirdiğim ayağıma tekme atarken; "Git Ferit Kubat'a şikâyet et." dememiş olsaydı bu satırları yazmayı gereksiz bulacaktım. Böylece yazarı bulunduğum DOST dergisi okurlarının karşısına, sanat dışı bir yazıyla çıkmamış olacaktım.

Siyasal ve Hukuk öğrenimi görmüş, yasalara saygı besleyen bir birey olarak öncelikle belirtirim ki, Karakolda, benimle polis arasında geçen olayın tanığını hiçbir zaman bulamıyacağım. Beni döven polis memurunun kovuşturmasında bütün bunları yalanlıyacağını da biliyorum. Ama inandığım gerçekleri uygar bir insana yaraşır biçimde savunmaktan yılmadığımdan, bir reform hükümetinin Sayın İçişleri Bakanına bunları yazabilme gücünü bulabiliyorum.

Sayın Bakan, 17 Mart Cuma günü saat 12.47 de İzmir'de. Üçkuyular semtindeki "Havacılar" durağından troleybüse bindim. Kanımca son seferi olan şoför, troleybüsü fazlaca sûratli kullanıyordu. Bu nedenlede o durakta, troleybüse binmek isteyen bir kadın düşme tehlikesi geçirdi. İki durak sonra da, Fatih kollejinden çıkan öğrencilerden bir kısmı kapıya sıkıştı, bir kısmı binemedi. Araç yine ayni hızla ve inip binene bakmadan sürülüyordu. Bir birey olarak yüksek sesle "Dikkatli olsanıza. Sizin de çocuklarınız yok mu?" diye şoföre ve biletçiye seslendim. O sırada, yaşı henüz 20'nin az üstünde biri yanıma yaklaşıp, etrafı rahatsız ettiğimi söyleyerek hüviyetimi istedi. Yanımda taşıdığım Türk Dil Kurumu'na ait hüviyeti verdim. Kimliğini sorduğumda, (sivil bir toplum polisi) olduğunu açıkladı. Şoföre arabayı Küçükyalı karakolu önüne çekmesini söyledi. Ben bunun gereği olmadığını, troleybüsün yoluna devam edebileceğini, ücretini verip bir taksiyle gidebileceğimizi söyledim. Bu isteğim kabullenmedi ve aramızda bu nedenle tartışma çıktı; ama yine onun dediği oldu. O ve ikna ettiği biletçi yardımıyla Küçükyalı karakoluna geldik. Biletçiyi hakkımda hakaret davası açmaya zorladı. Bu arada gerçeğe uymayan ifadeler veriliyordu. Bunlara karşı çıktığımda önce zaptedilmesi güç bir cani gibi kollarım bükülerek nezarethane diye adlandırdıkları bir yere atıldım. Yine gerçeğe uymayan ifadeler alınmaya devam ediliyor, acele yeni şahitler aranıyordu. Şahitlik görevini yüklenenlerden biri de beni getiren polis memuruydu. Bulunduğum yerden bunların gerçeğe uygun olmadığını söylüyordum. Nezarethaneden dışarı çıkarıldım. İki polis ellerimi arkaya büktü. Kanımca komser muavini olan, o saatte amir durumunda olan kişi beni usunuzun almayacağı şekilde dövmeye başladı. Bitirdiğim ve bitirmekten övünç duyduğum Siyasal Bilgiler Fakültesinden başlayarak, Namusuma, Aileme, çocuklarıma duymaktan, hatırlamaktan tiksineceğim en ağır küfürleri ediyordu. Özellikle başımdaki trafik kazası sonucu olan yaraya vuruyordu. Miğdeme inen yumruklar, ayağıma atılan tekmelerle bitkin bir hâle düşmüştüm. Gülüyordu. Beni ve benim gibilerinin yok edileceğini söylüyordu. Gücümün sonuna geldim. Acele bir takım kâğıtlar imzalatıldı. İşin onun isteğine göre yürümesi için yüksek sesle biletçiyi uyarmak yetmediğinden Alkollü olduğumun saptanması gerekirdi. Nitekim öğle yemeğinde içtiğim bira bunu sağladı onlara. İki polisle savcılığa yollanıyordum. Durağa geldik, Troleybüse, polislerle, adi bir suçlu gibi binmek yerine parasını vererek bir taksi tutmak istedim. Bunun üzerine beni götüren polislerden biri karakola döndü. Beni yeniden karakola götürdüler. Troleybüse binmemekte direndiğimden dolayı yeniden aynı usullerle ve ayni ustalıkta dövülmeye başlandım. Karakola amirleri olduğunu sandığım kişi gelince bu işlem durduruldu. Ama şikâyet hakkımı kullanacağımı söylediğimde, amirine sezinletmeden bir tekme atıp, benim duyabileceğim bir sesle "Git Ferit Kubat'a şikâyet et." dedi.

Sayın Bakan ben de bu isteği yerine getiriyorum. Hakkımda açılan dava "Biletçiye Hakaretten."

(31. sayfada)

dost

FİKİR VE SANAT DERGİSİ
KURULUŞU : 1947
YENİ DİZİ : 90
NİSAN 1972
CİLT : 24
SAYISI 5 LİRA

"dost" adı anılmadan yazılarımız aktarılamaz.

Kurucusu : Salim ŞENGİL
Sahibi ve Yazı İşleri sorumlusu : N. ŞENGİL
Ayda bir çıkar
Sayfa Düzeni : Salim ŞENGİL
İdare Yeri : Ahmet Rasim Sokak 15/5 Çankaya - Ankara
TELEFON : 17 07 00
Abonesi : Yıllık 50 TL., Altı aylık 30 TL.

Dış ülkelere bir mislidir.
İlân Şartları :
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
„ „ 1 „ 1.250 „
İç sayfalar 1 „ 1.000 „
Sürekli olarak 6 sayı reklâm verenlere % 10, 12 sayıda ise % 20 indirim yapılır.
Basıldığı yer : Doğuş Matbaası - Ankara
Telefon : 11 22 24

DÜNYA GÖRÜŞLERİ NELER GETİRİYOR

füsun altıok

Felsefe diye bir şey var yeryüzünde. Yüzyıllar boyu düşünürlerin ömürlerini vererek geliştirdikleri, çok çeşitli sorulara cevap getiren ya da arayan bu disiplin acaba bir zihin jimnastiği midir? İnsanların zekâlarını bileyip parlatmaya ve sadece buna yarayan bir oyun mudur? Kesinlikle hayır! Böyle anlaşıldığından, ya da çoğu karanlıklara gömülü bir yanı kaldığındandır ki, söz felsefeye gelince çok kişi çekinir tavır almaktan. "Ben felsefeden anlamam" der çekinir, çizmeden yukarı çıkmak kaygısıyla çekinir, tuzağa düşmekten korkar çekinir... Haksız da değillerdir, adı konmadığı sürece felsefeye yanından yöresinden sokulup, adı konunca ateşe değmiş gibi kaçıverenler. Spekülasyonlar, cambazlıklar, yüksekten atmalar, fildişi kulelere çekilip ahkâm kesmeler az değildir felsefe tarihinde. Şüphesiz felsefenin uzmanlık ve derinlemesine bilgi gerektiren geniş bir alanı vardır. Fakat onun insan ve toplum üzerindeki etkisi, başka deyimle hayata yansıması kaçınılmaz bir olgu olarak herkesi çok yakından ilgilendirecektir. Düşünmek insanın tabiatıdır. Düşünen ve hayatın içerisinde olanların felsefeyi kendi dünyalarının dısına koymaları, yok saymaları anlaşılabilir mi? Demek ki "dünya görüşü" diye adlandırabileceğimiz anlamıyla felsefenin, her insan tekinin sorunu olduğuna gelip dayanıyoruz. Tekrar edelim, felsefe kavramla, fikirlerle oynanan, öğretilerle karsıdakileri mat etmeye yarayan bir satranç değildir. Felsefe akımları kişiye yaşama biçimleri, dünya görüşleri öneren, onu kendine bir yön seçme, hayat karşısındaki tavrını belirlemek, erdemlerini, görevlerini, amaçlarını saptamak sorunuyla karşı karşıya getiren çağrılardır. Kendisi hakkında, çevresi, yöresi hakkında, karsılaştığı sorunlar hakkında düşünüp aydınlığa varması, insanın bu ağrılara kulak verip; doğruyu, iyiyi, sağlam aramasıyla olmuştur, olacaktır hep.

Filozoflar yüzyıllardan beri çok çeşitli yollar açtılar, türlü yönler gösterdiler. Amacımız burada bunların dökümünü ve tartışmasını yapmak değil. Bu belki olanaksız, daha önemlisi anlamsız olurdu. Ama sanıyorum ki, düşünce tarihi boyunca karşıkarşıya durup, birbiriyle çekişen, mücadelelerinin canlılığını bugün de koruyan iki ana felsefe öğretisi üzerinde durarak bir yerlere varabiliriz.

Şüphesiz idealizmin de, materyalizmin de pek çok nüansları, türleri olduğunu unutuyor değiliz. Üzerinde duracağımız yön, bu öğretilerin aynı özdeki nüanslı bilimlerini kapsayan ve birer dünya görüşü olmak bakımından, belirli niteliklerle yansıyan genellikleridir. Bu felsefeler, özellikle bugünkü etkinlikleriyle, neler öneriyorlar insana yaşamasında, hangi ana ilkeleri getiriyorlar? Bunları ele almak istiyoruz kısaca.

İdealizmle başlayalım. Ana hatlarıyla nedir idealizm? Maddesel gerçeklerin, duyularla algılanabilen nesnelerin, şu etrafımızı saran doğanın, tanıdığımız gördüğümüz insanların gerçek varlıklar olmayıp, asıl var olan âlemdeki, gerçek âlemdeki örneklerin (idealar) zavallı kopyaları, yansımaları olduğunu temele koyan bir öğreti. Duyusal üstü bir idealar âlemi vardır. Bu âlemde dünyamızdaki şeylerin herbirinin bir ideası bulunur. Maddesel dünya, yani şu bildiğimiz, yaşadığımız dünya idealardan türemiştir. İdealar tam ve mükemmeldirler, kopyaları ise eksik ve kusurlu. Bu kopyalar idea'ya ne kadar iştirak ederlerse o kadar mükemmelliğe yaklaşırlar. Dünyamız bir görüntüdür, bizler de öyleyiz. Var oluşa sahip değiliz. Değişmeler ve hareketlilik de görünüşler âlemine özgüdür. İdealar âleminde değişme de, hamle de yoktur. Kemâl vardır. İdeaların bir de hierarşisi vardır ki, en üstte "iyi ideası" bulunur. En yüksek iyi! Bu en yüksek iyi evrenin yöneticisidir. Onun için dünyamızı da mümkünün en iyisi olarak kurmuştur. İnsan bilgisi duyulara dayandığı sürece gerçekliğin bilgisi olamaz. Gerçekliğin bilgisi ruhumuzda gizlidir. Biz bu dünyaya düşerek cezalandırılmamızdan önce idealar âlemindeydik. Beden denen mundar hapishaneye girdikten sonra ruhumuz eski hayatını hayal meyal anımsayabiliyor ancak. Fakat bu yarı bilinçli durum, ruhta şiddetli bir özlem yaratıyor. İdeaların bilgisine kavuşma özlemi! Ne yapabilir ruh aslına dönmek için? Arınması, yücelmesi gerekmektedir. Bu da bedenden sıyrılmakla, yani dünya ile ilişkin herşeyden el etek çekip, idealar âlemine yönelmekle, onların, dolayısıyla ruhun kaynağının bilgisine varmaya çalışmakla olur. İdealizme göre felsefe yapmak, işte bunu yapmaktır. Bu mistisizme ardına kadar açılan bir kapıdır aynı zamanda. Platon'un insanlığa armağanı olan bu felsefe türlü biçimleriyle hep bu esoridedir. Bu dünya görüşü, insan hayatını biçimlendirici, insana tavır kazandırıcı açıdan yorumlanmak is-

elele

Madem ki hürriyetle gökyüzü elele
Barışla ilkbahar da elele
Umutla ülkü
Toplumla sanat
İşle insan
Kilimle türkü.

ağırlama

Ayak seslerini duyuyor musun?
Bir gelen var!
Dağarcığında neler saklı, bir bilsen...
Toklukla, sağlıkla, kardeşlikle dolu cepleri;
Hayatın mavişliği onda hep;
Çilli gök,
Aynalıkavak,
Balıklı ova,
Çalgı - çağnak hep onda...

Kapını çalsın mı istiyorsun şimdi?
Bedavadan olmaz, öyle yağma yok..
Hele biraz güven yığ içine,
Biraz yaşamak sevinci kuşan,
Çalışmak gücüne bişeyler ekle,
Bir tutam aşk aydınlığı bul buluştur,
Şurana bir eksilmez umut döşe;
Ondan sora yak cıgaranı,
Bacak bacak üstüne at,
Kendi malınmış gibi bekle.

Metin ELOĞLU

tendiğinde garip bir yere varılır. Bu, dünyayı görmeyen bir dünya görüşüdür. İdea'ya, mutlak ruha, aşkın (transcendent) varlıklara dönük, içe dönük bir felsefedir. Doğanın canlılığından, somutluğundan, insanın yaratıcı, etken tabiatından hiçbir eser taşımaz, yadsır bunları. İdealizm insanı kendine yabancılaştırır, kendi dışındaki, hiçbir katkıda bulunamayacağı bir âleme bağlar, bırakır. Statik, (Hegel'in diyalektiğine rağmen, dünya görüşü olarak statik kalmış) bir öğretidir. İnsana öğütlediği erdemler; tevekkül, kadere razı, haline şükretmek gibi tütsülü şeylerdir. Eli kolu bağlanmış insan tamamen pasiftir artık. Kıpırdıyamaz. İşi yoksa arıtsın dursun ruhunu, gücü yeterse vecde gelsin, en sonunda varlığın temel ilkesiyle özdeşleşsin.

Sık duyarız materyalist felsefenin, marksizmin, giderek sosyalizmin bireyi öldürdüğü, bir yapı taşı, duvarın bir tuğlası haline getirdiği, insana kişilik tanımadığı iddiasını. Bunun aksini açıkça göreceğimiz gibi, bu iddiayı idealizme yönelttiğimiz zaman gerçek yerini bulacağını da görmüş bulunuyoruz.

Öte yanda idealizme karşıt bir dünya görüşü var: Materyalizm! Ve çağımızdaki aşamasıyla artık mekanik değil, diyalektik olan bir materyalizm. Bu öğreti nereye koyuyor insanı, nasıl bir yaşama çizgisi çiziyor ona? Diyalektik materyalizme göre evrenin temel ilkesi hareket halindeki maddedir. Bu madde çelişmelerden geçerek niceliksel ve niteliksel değişimlere uğramış ve tüm varlıkları meydana getirmiştir. Varlık sürekli bir değişme halindedir. Değişmelerin temelinde karşıtlıklar vardır. Herşey kendi karşıtını içinde taşır. Kendini yadsıyarak karşıtına, karşıtını yadsıyarak yeni bir aşamaya ulaşır. Böylece varlığın değişmeleri, gelişme ve yeni bir varlığa dönüşme biçiminde yaratıcı bir değişimdir. Bu bir evrim (evolution) değil devrim (revolution) niteliği taşır. Diyalektik materyalizmin özetlemeye çalıştığımız bu ana çizgileri insan ve toplumda da aynen yansımaktadır. İçinde yaşadığımız doğanın, içerisinde karşıtların bir arada bulunduğunu, sürekli bir değişme halinde olduğunu, "istihale" lerini açık - seçik, somut biçimde izlediğimiz doğanın yorumunu bilimsel olarak getiren, doğanın canlılığına, insanın yaratıcılığına ters düşmeyen bir felsefedir bu. Ters düşmek şöyle dursun, açıkladığı, yorumladığı sorun edindiği şey budur. Bu felsefe açıklamak ve yorumlamakla yetinmez, değiştirmeyi de amaçlar. Dinamiktir. Statik olmayan doğanın, statik olmayan hayatın, statik olmayan insanın felsefesi de statik olmamalıdır Hatta giderek diyebiliriz ki, diyalektik materyalizm klâsik anlamıyla bir felsefe de değil, bir metoddur. İnsan düşüncesine bir anahtardır. Diyalektik materyalist dünya görüşü insanı tüm yabancılaşmalardan, ekonomi alanında olduğu kadar, felsefe alanında da yabancılaşmalardan kurtulmaya çağırır. İnsanı; kendi yarattığı kendi ürettiği değerlerin, kendi dışına çıkıp soyutlaşarak onu hükmü altına alıp ezmesine "hayır" demeye çağırır. Böylelikle insan yabancılaşmayı aşacak, kendi değerlerine sahip çıkacak, varlığını ortaya getirecek, özgürlüğünü ve mutluluğunu sağlayacak, bütünselleşecektir. Düşüncede devrimi, kişilikte devrimi, yaşayış biçiminde devrimi de DEVRİM'i gerçekleştirme olanağını insana bu dünya görüşü sağlamaktadır.

Başta söylediklerimizi tekrar ediyoruz: felsefe bir zihin jimnastiği, bir oyun, bir entellektüel süsü değildir. Düşünceye, insana ve kendimize olan saygımızı pekiştirmek, temellendirmek üzere onun çağrılarına kulak verip, kendimize bir yön seçmeliyiz.

sadece insan olmak

nermin menemencioğlu

Güçlü tepkiler yaratan bir hikâyecidir, Leylâ Erbil. Bunlardan bir kesit yeni kitabının arka kapağında belirtilmiş. "Toplumcu perspektif," diyor Mehmet Selim, "militan edebiyatın öykü örnekleri," diyor Hasan İzzettin Dinamo, "temelde toplumcu ilkelere bağlı değildir," diyor Ayhan Can. Yedi sekiz yıl önce, Asım Bezirci, Erbil'in birinci kitabında, varoluşculuktan anarşiye giden öğeler görmüştü: "Bütün bunlar şunu gösteriyor: Erbil şimdiki düzene kazan kaldırıyor, değişmesini istiyor onun. Fakat yerine nasıl bir düzen kurulması gerektiğini belirtmiyor... Hatta, saçmalığını bölük pörçük yansıttığı düzenin değişeceğini dahi sezdirmiyor." (**Dönem**, Haziran 1964.)

Bu da sanatçıya kendi görevimizi yüklemek demektir, sanımca. Erbil, okur namına düşünmüyor, okuru düşünmeye zorluyor. Nice hikâyeyi okuduktan sonra kişiler ve olaylar belleğimizde birbirine, ya da başka hikâyelerin kişilerine ve olaylarına karışır. Erbil'in kişilerini unutmuyoruz. Belki yarının kişileri değiller, ama günümüzün temsilcileri olarak tanıyoruz, onları, olumlulukları ve olumsuzlukları ile çevremizde dolaşan insanlardır. İçinde yaşadığı düzeni yeni yeni anlamaya başlayan, ya da henüz anlamayan bir toplumun insanları. Bu insanlarla, hayatlarının dramatik bir anında karşılaşıyoruz, Erbil'in hikâyelerinde. Kendi hayatımızdan beklediklerimize göre onlara karşı duyduklarımız değişebilir. Ama onları düşünür dururuz, çünkü, hikâyelerin boyunu, sayısını aşan bir hızla, dünyamıza katılmış bulunuyorlar.

Hallaç'ta on üç, **Gecede**'de yedi, ve yeni yayınlanan **Tuhaf bir Kadın**'da dört hikâye - bu yazara karşı duyduğumuz ilgi, değişmeyen bir içtenliğin, bir namus anlayışının, ama giderek olgunlaşan, derinleşen bir sanatçılığın ürünü olan topu topu yirmi dört hikâyeye dayanıyor. Nedir ki bu yirmi dört hikâye arasında edebiyat antolojilerine alınacak nitelikte olanlar var. (Benim namzetlerim: Ayna, ve hele o eşsiz Boğaziçi balesi, Vapur; yenilerden Baba, Kadın.)

Tuhaf bir Kadın'daki dört hikâye öncekilerden daha uzun ve ayrıntılı. Dördü birden, önce genç kız, sonra genç kadın olarak tanıdığımız Nermin'in babası, anası ve giderek daha geniş anlamlarda çevresi ile ilişkilerini değişik açılardan, değişik yapısal tekniklerle anlatır. İlk hikâye üniversite gençliğinin sözlüğünü kullanan bir günlüktür - Nermin'in 1950-51 öğrenim yılı için günlüğü. İkincide Nermin'i babasının gözleri ile görüyoruz. Aynı zamanda babanın kendi hikâyesidir bu. Hasta yatağında, uykusuz son gecelerin birinde memleketini, aile yakınlarını, uzak limanları ve orada seviştiği kadınları, kafasına bilinmeyen şeylerin simgesi olarak saplanan Mustafa Suphi'yi düşünen Karadenizli gemi kaptanı ölüm döşeğinde bile yaşamaya bağlı, dipdiri bir insandır. Belki Erbil'in sevecenlikle yarattığı tek insan - kadınlarının kusurlarını, hele otobiyografik bir öğe taşıyorlarsa, hiç affetmeyen bir yazardır.

Bir kaç sayfada bizi bir Freudcü düş âlemine sürükleyen üçüncü hikâye Nermin'in anasına, aile bireylerine karşı iç isyanını açıklar. Nihayet son hikâyede Nermin'in kendisini "dışarıdan" görürüz. Düşüncelerini, duygularını, hakkında anasının, babasının duygularını izlediğimiz o "hoş" genç kız, bu kez "Bayan Nermin" olarak çıkar karşımıza. Aramızda bu deyimle açılan mesafe sayesinde Nermin'in kişiliğini daha nesnel bir biçimde değerlendirebiliyoruz.

50-51'de üniversiteye devam ettiğine göre Nermin İkinci Dünya Savaşından az sonra babalardan kalma çürük değerlere isyan eden "öfkeli gençler" den biridir. Babası hangi sınıfdandır? Soyundan sopundan, mesleğinden kıvanç duyan bir denizci. Nermin'in "Kendine oy ver, baba! Sen bir işçisin," demesine karşı, kendini "tam bir ingiliz maren centilmeni" olarak görür. Sömürüldüğünü pek kabul etmez: "Peki felsefeyle, yüksek şeylerle uğraşmak, zengin sınıfın harcıydı da biz nasıl düşündük, nasıl inandık, savaşlar, hapisler, kıtlıklar arasına, nasıl, nasıl, nasıl haa..." (S. 69.)

Anası ise daha yüksek bir sınıfın tavırlarını takınır, "avam" kısmından söz eder. Baba cinsel bakımdan bol bol tatmin edilmiş, belki de bu yüzden "Kimseye kinim yok benim, kimseye kırgın değilim," diyebiliyor. Ana kendi çağının geleneğine göre kadınlarda cinselliği "ayıp" sayıyor, belki kızını devamlı hırpalamasında bir az da cinsel kıskançlık var. Oysa baba ile Nermin arasındaki tartışmalar düşünce alanında olur: "Sen bir Allahsın demişim, her insan bir Allahtır demişim. 'Ben sadece bir insan olmak istiyorum, babacık' diye de alaya almış beni..."

Nermin insan olmak istiyor. İnsanları insan olmaktan çıkaran içinde yaşadıkları düzendir. O halde düzeni değiştirmeli, dünyayı "ileriye doğru" götürmek için emek sarfetmeli. Nermin çağdaşlarının okuduğu kitapları okuyor. Evet, yapılması gereken şeyler var, ama nedir? Bunu bilenler varsa, onlara yardım etmeli. İlk olarak genç üniversiteli böyle birine yardım eder, hatta ona aşık olur, onunla kaçacak, birlikte çalışacaklar. Ama anne mektubu yakalar, yırtar, kızını eve kit-

---

(1) Tuhaf bir kadın, Leylâ Erbil, İstanbul, Habora Kitabevi, yayınları, 1971.

çıraklık günleri

Toprak çağrılı ve sıcaksa da
İter kanımın çeliği
Sokup ellerimi cebime yürüyemem
Çünkü yaşamak kavga işi
-ki hep bir yatkınlığa alıştırdım ellerimi-

Kocaman ve sımsıcak bir yürektir benim ülkem
Ürküntüsüz bir yaşamdır çünkü hep yenilendim
Hep yerinde kullandım
Örse değen her sesi
Ağaca inen rendeyi
Ki "hadi" dense tekrar yaşamak isterim
Ekmek parasına yatkın çıraklık günlerini.

Ruşen HAKKI

ler, bu ilk deneme böylece biter: "Yaşamak istiyorum ben. Yaşamak ve öcümü almak. Öcümü almak, kimden ama. Anamdan mı? Bilmiyorum. Suçlu o mu? Hayır. Ben miyim. Hayır. Değilim, değilim, değilim. Evet ama ne olacak? Bilmiyorum..." (S. 50.)

On beş, yirmi yıl sonra Türkiye' nin düzeni biraz daha sınıflaşmış, ama aynı zamanda biraz daha karışmış, düzensizleşmiş. Yer yüzünde ise, aynı isimler altında o denli değişik denemeler yapılmakta ki Nermin, büyük lâflara karşı kuşku duymakta, kendi halkına özgü çareler aramakta büsbütün haklı. (Başkaları "vatanım" ya da "Allahım" dediği zaman Nermin "halkım" deyimini kullanır.) En başta, halk ile aydınların arasındaki uçurumu kapatmak, partinin ileri gelenlerinin deyimi ile, halka inebilmek geliyordu: "'Halka inmek' sözünü duyunca azıcık irkilmişti ama ses çıkartmamıştı. Sadece içinden 'halka varmak, halka çıkmak' demek istiyorlar diye geçirmişti." (S. 112.) İşte halka varabilmek için Nermin, kocasını da kandırdıktan sonra, evini Osmanbey' deki apartman binasından Taşlıtarla'da bir gecekonduya taşır.

Nermin'in bir bayan olduğunu unutmıyalım. Hikâyenin ilk cümlesinde belirtilmiştir: "Bayan Nermin, on yıllık İşçi Partisi üyesi, kayaktan döndü." Bayan Nermin, Uludağ'larda kayak sporuna gitmiş, kayaktan sonra simli bir bluz, lame bir pantolon giymeye hazırlanıyor. Konduya taşındığı zaman da modaya uygun giysilerini, hatta kocaman piyanosundan kocasının piposuna kadar Taşlıtarla'da görülmemiş bir takım konfor ve uygarlık nesnelerini birlikte götürmüştü. Başını örtüp namaz kılacak, çevre erkeklerden kaçacak, erkek misafirleri ile bir sofraya oturmaktan çekinecek değildi, çünkü bu köhne törelere sarılmış olan halk, gafil halk, "bir melek kadar temiz, bir akıl hastası kadar saf" olduğu için kandırılmıştır. Ve belki aydın insanların nasıl yaşadığını görürse, piyanodan nasıl sesler çıkartabildiklerini duyarsa...

Bu ikinci deneme meydanda nedenler yüzünden halkın Bayan Nermin'e, "Tövbe de! Tövbe de!" bağırması ve piyanosunu param parça etmesi ile sonuçlanır. Meydanda, çünkü yazar bunları hikâyesinde açıklamıştır, bu açıklamalar da günümüzün gerçeğine yakışır görünüyor, daha başka nedenler de düşünmeye götürüyor bizi. Bayan Nermin'in, "Yok, yok, pişman değilim, hiç değilim, bunların olması, geçilmesi gerekliydi." demesini doğru buluyoruz. Başka ülkelerde Bayan Nermin'in yaşıtları onun gibi düşünüp başka deneylerde bulunabilirler. Örneğin Londra'da Miss Nelly'i alalım: o da uyurken Politzer'in Marksist Felsefe Dersleri kitabını göğüslerinin ortasına kaydırır. Ama aile bağları gevşemiş ya da büsbütün kopmuştur. Burjuva giysilerden, yemeklerden vazgeçmiş, her türlü mal-mülk kavramından sıyrılmış, onun gibi düşünen bir avuç insanla birlikte bir komünde yaşamayı denemektedir. İngiltere'de bu gönüllü komünlerden bir kaç yüz, Amerika'da bir kaç bin var diyorlar. Bunlardan Tallasen West isimli birinde yaşamak istemediği için Stalin'in kızı Svetlana Amerikalı kocasından ayrı oturmakta.

Bayan Nermin'den bir kaç yıl genç olan Natalya Gorbanevskaya Leningrad Üniversitesinin filoloji fakültesinden mezun bir şairdir. Bu genç kadın 1968 yılının Ağustos ayında, yanına üç aylık bebeğini alarak, bir kaç aydının Kızıl Meydan'da Çekoslovak halkına yapılanları kınamak amacı ile tertipledikleri sessiz toplantıya katılmış. Toplantıya katılanların hepsi ağır hapis cezalarına çarptırılmışlar. Gorbanevskkaya'nın cezası, bir tımarhanede zorunlu "tedavi" dir. Bayan Nermin'in kocası da ondan kendisini bir ruh hekimine göstermesini istememiş miydi?

Bayan Nermin'in iki yenilgiye uğramış olması onu karamsarlığa sürüklemiyor. (Aslında bunlara yenilgi demek yanlış, görgü daha doğru olur.) Okuduğu kitapların yardımı ile durumunu, geçmiş olayları çerçevelerine oturtmaya çalışıyor. Annesi suçlu değildi, halk da suçlu değil, bezmiştir ancak: yüzyıllardır çektiği çilelerden kurtulmak bile istemiyor. Böyle yüzyılların kopukluğu bir anda kapatılamaz. Oysa Bayan Nermin bunu yapmaya kalkmıştı. Şimdi ne yapacak? Sadece insan olmanın yolunu aramaya devam edecek, kendi işini kendi görmesi gerek. Büyük lâflardan sakınmakta direnecektir: "İnsanları seviyorum sözünde bir utanmazlık, bir yüzsüzlük hatta bir küstahlık sakatlık seziyorum ben ama ne olduğunu çıkaramıyorum." Bu küstahlığa düşmeden insanları sevmek zorundadır, "çünkü onlar kurtulmadan ben de kurtulamıyacağım". Bunları düşünürken Bayan Nermin, "daha derinlere" gitmek üzere bavulunu yerleştiriyor. En ince, en süslü giysilerini otel hademesinin karısına bırakacak.

Gerçekten kendini mi kurtarmak istiyor, Bayan Nermin? Yoksa sevmek lâfından ürktüğü halde, sevmek eylemine geçmiş midir artık? Aynaya bakarak sorduğu bu soru ile ondan ayrılıyoruz. Ama soruları ile, amaç ve istekleri ile, cinsel fantezileri ile, bütünlüğe varmak için çabaları ile belleğimizi kurcalamaya devam edecektir.

Tuhaf bir kadın, yazarına edebiyatımızda dürüst bir gözlemci, usta bir sanatçı olarak yer sağlayacak bir eserdir.

tuhaf ve gerçek

adalet ağaoğlu

Leylâ Erbil'in son öykülerini kendimde alışmadığım aşırı bir ilgi, hattâ aşırı bir tutkuyla okudum. **TUHAF BİR KADIN** (1) adı altında toplanan bu öyküler hem gerçeğin bütün boyutları ile kavranması, hem de böyle bir gerçeğin, yaşamamızın belli bir bölümüne uygulanabilecek parçası olarak çıktı karşıma. Kanımca Erbil'in **TUHAF BİR KADIN**'daki gerçekçilik perspektifi çağdaş öykücülüğümüzde özlemi duyulan bir perspektif. Böyle düşündüğüm için ben de ilk kez bir öykü kitabımız üstünde yazıyorum. **TUHAF BİR KADIN**'ın kendi alanına getirdiği önemli noktanın altını çizmek gereğini duyuyorum.

TUHAF BİR KADIN dört ayrı, ama birbirini bütünleyen bölüm içinde gelişiyor. Yazar bölümlere KIZ - BABA - ANA ve KADIN adlarını vermiş. Bu bölümler kendi öykülerini, kendi serüvenlerini kapsıyor. KIZ bölümü, bir dönemin başlangıç zamanı olarak da **Yıllık 50-51** altbaşlığını taşıyor. BABA bölümü, **Sabah, Kırgın, Ahmet Kaptan, Mustafa Suphi** ve **Ölüm** başlıkları altında gelişiyor. ANA bölümü **Mevlût**'la işlenmiş. KADIN bölümü böyle altbaşlıklar taşımıyor. Nermin, ailesi, arkadaşları, çevresi, toplumuyla bazan içten, bazan dıştan deşilerek gelip gelip bu KADIN oluyor işte : Yazarın "Tuhaf Bir Kadın" dediği kadın. Bir Bayan Nermin, ya da, aynı zaman parçası içinde, yaşamın belli bir döneminde, aynı koşullar altında, aynı özlemlerle aynı yönelişleri olan bayanlarımız.

Yapıtın dış kalıbında izlenen özelden genele, parçalardan bütüne yöneliş; tipiklikten, "tuhaf" lıktan olasılığa, doğallığa yöneliş bölümlerin içeriğinde, özünde de koşutluğunu sürdürüyor. Ama bu artık gittikçe genişleyip yükselen bir koşutluk çizgisi. Gözlemlerin, deneylerin akılla birleştiği, duygusallığa toslamaların hemen akılla tuz-buz ediliverdiği, o duygusal toslamaların geride sadece ince bir gülümseme ile hoş bir seda bırakarak önemsizce itiliverdiği; önemliye, yani gerçekte varolana yönelik bir çizgi. Yazarın, -burada şimdi katı kalıp bilgiçliğinden korunmak için adını koymadığım- gerçekçilik çizgisi.

Nermin, kökü İstanbullu olmayan bir ailenin İstanbulda üniversiteye giden kızı. 1950-51 arası tuttuğu günlüklerinden tanıyoruz onu. Kişi tek başına tanınamaz olduğu için ailesi, arkadaşları, yani en yakın çevresi içinde tanıyoruz Nermin'i. 50-51'lerde üniversite öğrencisi olan bir kız nedir Türkiyenin İstanbulunda? Genel görünüm ve oluşum içinde bakarsak, kitapların, eğitimin, Atatürk ülküsünün Batı'ya yöneltildiği, Ana'nın, -sürekli yanında olsaydı belki Baba'nın da- öteki uçtan kendi varoluşlarına doğru çektiği bir Cumhuriyet Çocuğu... 1941 lerin bir gazete romanında Atatürkçü bir babanın Viyanada okuttuğu çocuklarına "Genç Türkiye" diye seslendiğini, artık onların Ahmet, Mehmet, ya da Ayşe, Fatma, Türker Ülker gibi adlar taşıdığını bile unutacak kadar sapıtarak "Genç Türkiye aşağı, Genç Türkiye yukarı" diye çağırdığını anımsamak bile yazarın Nermin'i 950 lerde yakaladığı noktayı haklı çıkarmağa yeter. Yani Nermin "Genç Türkiye" ise, yani ona eskiye, örneğin 'bizden öncekilere, analarımıza benzememek" öğretilmişse, birinci elde analarımızın yapmayı beceremediği her bir şeyleri yapmalıdır kendisi. Okumalı, şiirler yazmalı, erkek arkadaşları olmalı, meyhanelere gitmeli, erkekler kendisine salt bir kadın gözüyle değil de, yazdıkları paylaşılacak, düşünceleri önemsenecek bir insan gözüyle bakmalı. Kısaca Nermin de "Genç Türkiye" gibi özgür olmalı.. Ama nedir özgürlük? Nasıl özgür olunur? Nermin'in bir meyhaneye ilk girişi tek başına değildir. Kız arkadaşı Meral ve onun ağbisi Bedri, yani "kendisine ne zamandır askıntı olan o oğlan" ın ceketine yapışarak gider meyhaneye ilkin. Nermin bu dönemde henüz, hiç bir şeycikler özgür değilken bir kendisinin özgür olamıyacağının bilincinde değildir. Meyhanelerde tanıştığı, fakültede karşılaştığı **aydınlarımızın** kendisini kafasının içinden çok dışıyla gözlemeleri, onunla tek ilgilerinin belden aşağıda toplanışı düş kırıklıklarına uğratır genç kızı. "Genç Türkiye" nin okumuşlarında - yazmışlarında aradığını bulamamıştır. Bu öfkeyle sıkı nutuklar bile çeker o adamlara : "Bu kapıları bana Atatürk açtı softa herif... Sen kim oluvorsun da yeniden o karanlık deliklere tıkmaya kalkışıyorsun Türk Kadınını ha?... **Sahtekarlık sizin yaptığınız, adalet, özgürlük, eşitlik sözleri altında softalık ediyorsunuz..." "... Atatürk, bizi rahat bırakasınız diye size de genelev açtı, ama cebinize oraya gidecek parayı koymayı unuttu.."**

(1) **TUHAF BİR KADIN : Leylâ Erbil. Habora Kitabevi Yayınları ,1971.**

Nermin'e bunları dedirtirken yazarın kendisi de girivermektedir araya. Açılan kapılar genelev kapıları olmuş, ya da başka şey. Bir şeyler unutulmuştur, tamamlanamamıştır. Bir şeyler tamamlanamadığı için özgür de olunamıyacaktır. Nermin, ilk kırgınlıklar gereği umutsuzlukla, karamsarlıkla varır kendi yargısına : "Ben özgürlüğümü elde etmeden mutlu olamıyacaksam, dünya da bana bunu vermemekte direnmekteyse mutlu olamıyacağım demekir." Bu çocuksu kırgınlığı yazar hem zaman süreci içinde, hem de kendi mutluluk anlayışı içinde izler. Nermin'i bir başeğişte bırakmaz hemen. Yaşam sürmektedir. Genç kızın önüne yeni savaş alanları getirerek.. "Polisten korkacağı yerde annesinden korkarak?" Halûk'a yardım etmeye çabalamada bir eylem paylaşması, bir yücelme bulsa da ,Halûk'u da, eylemi (!) ni de gözünde büyüttüğünü görecektir. "Genç Türkiye" nin İstanbulu, önlerine çıkan her fırsatta sözle olsun cinsel doyumsuzluklarını gidermeye kalkan devrim sahtekârları, ya da eylemleri (!) salt kendi çıkarlarına dönük açıkgözlerden ibaret değil ya? Cinsel dürtülerini içinde gizlemeyi bilen **plâtonikler** de vardır. Halit gibi örneğin. Kadın sevgisi gibi milletinin sevgisi de bir zarf dolusu leylâk çiçekleriyle beliren Halit. Eh bari, onunla gidilebilir. Onun çizdiği yol izlenebilir. Nermin bu kararla önce Haydar'a açılır. Çünkü Haydar'ın "en iyi dostu olduğunu anlamıştır artık.." Bu, her seferinde yeniden başlanan atılımlarda Erbil tek yanlı görmez sorunu. Hiç değil Nermin açısından. Onun ne denli bilinçsiz olduğunu, özgürlükten yalan yanlış birşeyler anladığını, ille tutunacak bir ceket ucu aradığını böyle sık sık; Nermin'in çocuksu kararları, baskaldırıları ve çocuksu yargılarıyla vurgular. Genç kız artık tam Halit'le kaçacağı sıra, **Yıllık 50-51** boyunca ve bütün öteki öykü kişilerinin yanısıra hiç unutulmaksızın, her dönemecte karsımıza çıkan Annesi, elindeki bütün bastırıp sindirme araçlarıyla dikilir karşısına. Nermin'in o bir nebzecik biçimsel özgürlüğü, fakülteye gidip gelebilme, meyhanelere, pastahanelere girip çıkabilme, yerlerdeki kanatlı karıncaları seyredebilme özgürlüğü de gider elinden. Meral önüne en pratik çareyi getirince ona sarılır. Bedri ile evlenmeğe razı olur. Özgürleşmiş bir toplumda kadının kurtuluş yolu : Meral "ağbisinin koluna girdi, öteki koluna da ben girdim nişanlımın, karanlıkta kutsal evlilik kurumumuza doğru ilerledik." Bu "ilerleme" ye bakış açısı Nermin'in mi, yoksa Erbil'in mi? **TUHAF BİR KADIN** boyunca yazarın böyle yer yer sözü kahramanlarının ağzından aldığına tanık olsak da, başardıklarının yanında bu seyrek müdahaleci çoşkunlukları önemli olmuyor.

Erbil yapıtının bu ilk bölümünde, İstanbulun, tipikliği sürekli bir aranış içinde olan üniversiteli genç kızını, geçmişten gelen birikimleri ve belli bir çevrenin o gün içinde bulunduğu koşullarını hiç gözden ırak tutmaksızın tanıtıyor bize. Bu ilk öykü boyunca ve yeri düştükçe sözü geçen, ama ortalarda görünmeyen Baba yeni bir bölüme konu olacaktır **TUHAF BİR KADIN**'da. Şimdilerde bazı öykü yazarlarımızın bir öyküde adı geçen her kişiyi, öykünün sanki amacını unutturularcasına cekip söndürmelerindeki dağınıklık ve özensizliğe bakarsak, Erbil'in, belki de üstünde söylecek çok sözü bulunduğu Baba'yı -tıpkı ANA ve KADIN'da olduğu gibi - ayrı bir bölüm altında, ayrı öykülere konu edinerek ele almasını çok olumlu karşılamak gerekir.

Günlük tutma çocuksu bir iştir. Hatta garip bir utanma duygusu vardır günlük tutmada. En yaslı - başlı yazarlar bile günlük tuttuklarını günlük tuttukları sürece gizlerler. (Elbet gazete ve dergilere verilmek üzere yazılan günlüklerden sözetmiyorum.) Gizlerler, evet. Bir gün yayınlamaya karar verirlerse oturup iyice bir sansürden geçirmek üzere... Erbil'in KIZ'ı günlük defteri içinden yansıtması, belki de bu işi ilk gençlik yıllarına özgü bir heves olarak görmesindendir. Baba'yı ise, artık ölüme yaklaştığı günlerde, hasta yatağında, sayıklamalar içinden yansıtır. Her iki durumda da, öykülerin asıl kahramanlarına bütün boyutlarıyla yaklaşabilmenin biçimsel doğruluğu ile karşı karşıyayız kanımca.

Yazarın, ilk bölümden bu bölüme taşıdığı, onlarsız dört bölümün de bir anlamda asla bağlanamaz olduğu (böyle bir bağıntı ille gerekli değilse bile, iyi ki bunu amaçlamış Erbil, diyeceğim) motifleri var. Şimdi evli olan Nermin'in toplumculuğu, -daha da bir halk aşkına dönüşmüş olarak-, Anne ve komşuları. Bedri ve en önemlisi piyano. Batılılışmanın bir rozet gibi yakaya takıldığını baştan sona simgeliyecek olan Tatar Gelin'in piyanosu. Yakınında bunlar ve geçmişte daha başka şeylerle izleriz Babayı. Sayıklamaları içinde Karadenizi, karadenizliyi, Karadenizin balıklarını, Romrom Ana'yı, gemileri, limanları, Amerikanın Meyzi dükkânlarından alınmış pijamaların altındaki Rize donlarını, kemençeyi, piyanoyu, utu, meçi ve sonra bir haykırışı sayıklamalar arasında : "Bir elimde yasini şerif, bir elimde meç kemençe bir elimde, oy ben hangi milletten, hangi sınıftanım be!"

Kızı Nermin'e göre Baba işçi sınıfındandır. Oy zamanı kendine oy vermeli. Ama ne balık,

ne vapur, ne zorafina oy pusulaları üstünde. Onun için elli yıllık çarkçıbaşı Baba kendini bir türlü bulamaz oy pusulaları üstünde. Biryerlerde varolan o yanlışlık bütün girdi çıktılarıyla Baba'da da sürmekte. Nerde bu yanlışlık? Kim öldürmüş olabilir Mustafa Suphi'yi? "Dünyaya suçlu gerek". "...Sen bile hainsin dediniz bana.. Ben ki indikeyter denilen makinayı kullanmasını bilirdim. Bilirdim makinanın çalışırken içinden geçenleri gösteren haritayı tek çarkçıbaşısıydım seslerinden doğruyla yanlışların..." Makinaların sesinden çıkarılan harita, haritaya baka baka kurtarılan vatan, ama bir de Mustafa Suphi kimin öldürdüğü belli-siz. "İnsanlara suçlu gerek."

Nermin hep bu suçluyu aramaktadır şimdi. Fakat bu suçlu gemi makinalarını iyi tanıyan, işini, yalnız onu en iyi yapan baba olamaz. İşini en iyi yapmak yeterli midir öyleyse? O en iyi yapılan işin ne için yapıldığı hiç mi önemli değil? Üstelik nişan da vermiyorlar ki adama: "Bak babana, kim nişan vermiş bapana?." Bu baba suçlu olabilir mi? Yoksa din midir insanlarımızı böyle tutsak eden? Okutulan mevlûtlar mı yoksa?

ANA bölümü **Mevlût**'u içerir. Bu kez bir düş anlatımı içinde çıkar yazar karşımıza. Mevlût'un soyutluğuna böyle bir düş anlatımı da uygun düşer. Kurtuluş, özgürlük yolu soyut inançlarda ise Nermin de annesiyle yanyana, elele oluverir artık. Elbet ayağı yerde olmayan bir birleşimdir bu. Annesiyle birlikte bütün erkekleri kılıçtan geçirirler. Kadınların zaferi ancak bir düş içinde ve mevlût havasında gerçekleşir. Nermin adım adım parçalanmaktadır. Bu parçalanışı yansıtırken Erbil hiç Nermin ya da kendisiymiş bir haklı olan gibi görünmeye heves etmez. Bütün kılıçları, iğneleri, çuvaldızları o tadına doyulmaz alaycılığını da elden bırakmaksızın her şeye, herkeze ve elbet kendine batırmaktan geri durmaz. Şu sözleri söyleyen Nermin de olsa, okur ister istemez yazarın ince mizacı içinde bir özetleştiriciyi de bulacaktır bu öykülerde: "Kılıç elimdeymiş. Kavgaya karışmayanlara, siz de defolun, yoksa sizin de başınızı uçururum, diyormuşum. Kaçışıyormuş onlar da..."

Bu, taa yazarına kadar varan çok yönlü eleştirisel bakış KADIN bölümünde doruğuna ulaşır. Elinde kala kala soyut bir halk sevgisi kalan Nermin, kocasının kendine olan cinsel düşkünlüğünün de yardımıyla, on yıllık İşçi Partisi Üyesi olarak, "halkı gibi yaşamak" ve onları bilinçlendirmek üzere Taşlıtarla'da bir gecekonduya taşınır. Piyanoyu götürüp götürmemekte epey bocalar ama, sonunda "halka feda" etmek üzere piyanoyu da taşıtır gecekondunun bahçesine. Çünkü "geçmişin de, Bayan Nermin'in de parçalanışını simgeleyen, bir ulusun hatalarını, bir ailenin suçlarını gösteren bir yontuydu o".

Bir ulusun hatalarını, evet. (Ya da bir ulus olamamanın..) Bir ailenin suçları? Bu da ötekinin peşinden kaçınılmasız gelen suçlar dizisi işte. Tıpkı Bayan Nermin'in suçları gibi. Ama bu tarih içinden süzülüp gelen suçlarsa -ki öyledir- Kocanın, Taşlıtarla başarısızlığı, parti üyeliği, soyut halk sevgisi üstüne sözde kalan haklı çözümlemeleri de haklılığını yitirir. Bayan Nermin sonunda bütün kitaplarını okuduğu, eylemlerini izlediği devrim kahramanlarıyla yatağa girip bir çeşit kendi kendini doyurmaya yöneliyorsa bu da salt Bayan Nermin'in suçu olmayacaktır. Hoş Bayan Nermin aradığı pratik çözüm yolunu, o tek reçeteyi "Mösyö Debray" da da, "Josephe" de de bulabilmiş değildir. Yatakta kıvrana ede onlardan medet umdukça, onlar da kendi pratik işlerine baktıktan sonra "kendi göbeğinizi kendiniz kesin" diye çekip gitmişlerdir. Yazarın, içinde çok sorular taşıyan ve tek karşılığı olmayan çözümü de budur belki.

Erbil Bayan Nermin'in öyküsünü bir soruyla bitiriyor. Kadının kendi kendine sorduğu bir soruyla: "İnsanları seviyor musun acaba sen?"

Bu, yazarın hiç bir şeye dalkavukluk etmeden, hiç bir günlük yargının ardına düşmeden dosdoğru, apaçık, gözler içine baka baka sorduğu bir sorudur.

Kişi bildiği şeyleri sever ya da sevmez. Tutar ya da tutmaz. İyi tanımadığımız şeyleri, bilmediğimiz kimseleri sevip sevmediğimizi nasıl ayırdedebiliriz? Özgürlüğü tanıyor muyuz? Durağan, hep aynı kalıp içinde biçimlenmiş bir kavram mıdır özgürlük? Ya insan? Onları tanıyor muyuz? Halkı örneğin? Şimdi de ona doğru gidebilir Bayan Nermin. "Geçmişin de, kendinin de biraz daha parçalanışını" yaşamak için... Hiç bile tuhaf olmayan bu "Tuhaf Kadın" a Anadolu, sanki onun varoluşunda hiç kendi payı da yokmuş gibi kimbilir nasıl tuhaf tuhaf bakacaktr.

Leylâ Erbil yapıtını kolay mutlu sonlara göz kırpan bir cümleyle bitirmiyor. Ne gam? Yaşamın belli bir bölümünden çıkan gerçeği bize içinde taşıdığı bütün çelişkileri, bütün boyutlarıyla yansıtıyor. Sanırım bu da şimdiye değin, en iyisinden de olsa, dar boyutlar içine kakılıp kalan öykücülüğümüzü yeni bir aşamanın eşiğine getiriyor. Bunu başarmış başka öykü yazarlarımız varsa, haksızlık etmiş olmamak için sözümü şöyle düzelteyim: Ben bu aşamaya ilk Leylâ Erbil'in **TUHAF BİR KADIN**'ında tanık oluyorum.

Yapıtın Birinci Bölümünden süzülüp çıkan ve yaşarlılık kazanan BABA - ANA - KADIN bölümleri gibi, belki ilerde, o ilk bölümde karşılaştığımız "tipler" de, yazarın aynı geniş bakış açısından yaşarlılık kazanacaktır. Şimdilik **"Yıllık 50-51"** de önümüzden geçirilen doyumsuz erkeklerimiz gerçekten "tuhaf" tırlar. Ama her tuhaflığı da tuhafsızlaştırmanın ille Erbil'in görevi olduğunu düşünemeyiz tabii. Bu yazarın bileceği bir iştir.

İKİ ŞİİR İKİ DÜNYA IV

ahmet inam

B. 2 N. HİKMET'İN DÜNYA GÖRÜŞÜ

N. Hikmet'in şiir serüvenini dört döneme ayırabiliriz. İlk dönem, çoğunluk hece ölçüsüyle, tasavvuf, milliyetçilik konularında duygulu şiirler yazdığı, Rusya'ya ilk gidişine değin olan dönemdir. Nazım'ın dünya görüşü daha Rusya'ya gitmeden Anadolu'da değişmeye başlamıştır. (Bkz. "Bu dünyadan Nazım Geçti, Vâ-nu, Remzi kitapevi, 1969)

Yeniden Rusya'ya gidişini de sayarsak, Nazım'ın Rusya'da geçirdiği ve Rusya sonrası yılları, inançlarını büyük coşkuyla dile getirdiği, şiirlerinin en gerilimli olduğu yıllardır. İncelediğimiz şiir, Nazım'ın bu ikinci döneminin ürünüdür,

1938'de tutuklanmasıyla, kendisi için yeni bir şiir. yaşayış dönemine girer. 1950'ye dek süren bu dönem şairin üçüncü şiir evresidir.

Rusya'ya kaçışıyla ölümüne dek geçen yıllarda yurdundan uzak yazdığı şiirleri yurt özlemini, dünya halklarının kurtuluşu için hümanist bir anlayışı dile getiren yaşlılık şiirleridir. Önceki dönemden büyük ölçüde şairin yaşayışıyla biçimiyle ayrıldığı için yeni bir dönemin şiirleridir son yazdıkları.

Eldeki şiirin yerini saptamak açısından kısaca dokundum şairin şiir gelişimine.

I. Doğa - Birey

Nazım'ın dünyayı kavrayışında yaslandığı dünya görüsü diyalektik maddeciliktir. Buna göre, doğa bizim dışımızdadır. Şeylerin ve süreçlerin nedenini yalnızca maddi şeyler ve süreçlerde aramalıyız.

"Sade bir din bir kanun bir hak
işleyen - dişler"

-Meşin Kaplı Kitap-

"İşleyen dişler", bireyin dışında, bireyin kurtuluşuna giden nesnel gerçekçiliktir. "Ruh" bunun için "maddede", insan gücüyle işlenmiş "maddede", kurtuluşunu bulacaktır. Doğayı değiştirerek kendini geliştirme özlemindedir insan.

"Ruhun
iki kıvrak kelimelik
hasreti var :
buhar
elektrik

-Yalnayak-

Maddede durmak yoktur. Sürekli devinmektedir. Engels'in, "İ. Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu" nda dediği gibi, "Dünya tamamlanıp bitmiş şeylerin bir bileşimi olarak değil, içinde görünüşte kalımlı şeylerin kesintisiz varoluş ve göçüp gidiş değişmesinden geçtikleri bir süreç bileşimi olarak anlaşılmalıdır." Değişme devingenlik 'diyalektik" görüşün temelidir. Kaynağı Heraklit'e değin uzanır.

"Heraklit! Heraklit!
Akarsuya vurmak kabil mi kilit?"

-Moskova Herakliti Düşünüş-

Doğanın bu sürekli değişişi toplumun içindeki değişmeyi de belirler.

"Bize karşı koyanlar
k .rşı koymuş demektir
maddede hareketin
yürüyen cemiyetin
ezeli kanunlarına
Sükun yok
hareket var!

-O Duvara Cevap-

Yukarıdaki örneğin doğa - birey açısından açıklaması Marx'ın şu sözlerine dayandırılabilir : "Maddi hayattaki üretim tarzı toplumsal politik ve usal (intellectual) hayat süreçlerini genel olarak belirler. İnsanların bilinci varlıklarını belirlemez, tersine, toplumsal varlıkları bilinçlerini belirler. "-Politik İktisat Eleştirisine Katkı" dan.

Doğa birey ilişkisini dahası aydınlatmak için Oscar Lange'ye dayanarak (Bkz. **Ekonomi Politik,** Ataç Kitapevi, 1963) geliştirilebilecek çizelge yararlı olabilir.

Üretim Güçleri ⟶ Üretim biçimi

Üretim ilişkileri ⟶ Üst yapı

Doğayla insan ilişkisinde, insanın doğayı işleyişinde, değiştirmeye çabalamasında "Kapital" de Marx'ın dediği gibi, (I. cilt) kendi de değişir. Doğa - insan ilişkisinde doğa ve birey böylece karşılıklı (diyalektik) değişikliklere uğrarlar. Üretim biçimi, üretim ilişkilerini belirler. Üretim ilişkileriyse toplumu. Yukarıda Marx'tan aldığımız alıntıdan da anlaşılacağı gibi bireylerin toplumsal varlıkları bilinçlerini belirlemiş oluyor. Nâzım onun için kendi inançlarına karşı çıkanlara "doğal" yasaya karşı çıktıklarını söyler.

Herşey açık, aydınlık ve belirlidir. Us dışı, gerçek dışı yoktur, doğanın yapısında.

"Bir gerçek âlem gördüğün ey Celâleddin
heyulâ filân değil
uçsuz bucaksız ve yaratılmadı, ressamı
illet-i ûlâ filân değil
-Rübailer-

Bir takım gizli güçlerce yaratılmamış doğa insan isteminin dışındadır.

"İster gökyüzünde seyret, ister gözlerimde:
körler görmese de, yıldızlar vardır"- dedi.
-Rübailer-

Buna karşı istemle, insanla işleyen bir yanı vardır Doğanın. Doğa insanla anlamını bulmaktadır.

"Gökyüzünde kızakla çekiliyormuş gibiydi ay,
yaklasıp uzaklaşmayarak
değirmi ve parlak
hep aynı mesafede
tirenle birlikte yürüyordu
tirenle birlikte yavaşladı
tirenle birlikte durdu Bilecik İstasyonunda
-Memleketimden İnsan Manzaraları'ndan-

Nazım Hikmet, İnsanı doğada baş köşeye oturtur. Etkendir insan, doğanın üstüne yürür. Onun için, insan emeğiyle yaratılmış "tiren", sanki "aya" egemendir. İnsan, birey, doğa önünde güçlüdür.

İnsan doğa içinde kendini geliştirme çabasında, içindeki doğayla ilişkidedir. İnsan, doğanın içinden gücünün emeğiyle kendini, dünyasını kurar. Ürünler, "meta"lar dünyasıdır bu. Ürünler insan içindir. İnsan varlığının araçlarıdır. İnsan için olan herşey insana yabancı değildir. (Marx'ın en sevdiği maksim de bu : "İnsanî olan hiçbir şey insana yabancı değildir!") Oysa, insanın çevresinde insan olmayan şeyler insana yabancıdır. İnsan kendi bilincine bunların aracılığıyla varır.

Tarihin akışı içinde, insanla diyalektik ilişki içinde bir bütün olarak bulunan insanın yarattığı şeyler, insandan ayrı bağımsız bir yapı kazanabilir. İnsan - doğa diyalektik ilişkisi bozulur. İnsan böylece kendisinden kopar, kendisini yitirir. Buna Marksçılıkta yabancılaşma adı verilir. Yabancılaşma sorunu N. Hikmet'in şiirinde ayrı bir araştırma konusudur. Özellikle yurdundan ayrılığı, yaşlılığın etkisiyle son şiirlerinde ("Havana Röportajı", "Saman sarısı") yabancılaşmayı işlemiştir şair. Eldeki gençlik şiirinde de "Karatoprak altındaki ağlamalar, doğaya yabancılaşmış "proleter" sınıfının ağlamalarıdır. Sosyalist düzen bu yabancılaşmanın kaldırıldığı bir düzendir. Oysa, kapitalist düzende insan, güçlülük kazanmasına karşın doğaya yabancı düşebilir.

"İşler atom reaktörleri işler
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken tombul bir adam
yatağından çıkar dalgın giyinir :
"Bugün kimi gammazlamalı?
Amirin gözüne nasıl girmeli?"
- Umut -

Tombul adamın atom reaktörlerinin işlediği, yapma ayların geçtiği dünyada bürokrasi çarkında kendine yabancılaşması, sosyalist düzenin dışında doğa üstünde üstünlük kurmanın insanı kurtarmayacağını gösterir gibidir. (Yabancılaşmanın toplumsal anlamı için bkz. "Kişilik")

Nazım'ın şiirinde doğa, nesne canlıdır. İnsansı bir kılığa bürünmüştür. Daha önce de söylediğimiz gibi şair insanı doğaya etkin görür. Öylesine güçlüdür ki insan, doğaya karışmıştır, onu kendisinin yapmıştır. (Mistisizimle ters açıdan!) Marx'ın dilinde bu süreç "... insan özünün nesneleştirilmesi hem kuramsal hem de pratik bakımdan insanî hayatın ve doğal tözün (cevher) büyük zenginliğini karşılayan insanî duygular yaratmayı olduğu kadar, insanın duyularını insanileştirmeyi de gerektirir. (Marks, Engels, Sanat ve Edebiyat, De Yayınevi, 1971)

Eldeki şiirde de görüyoruz bu insanlaştırmayı. Ayrıca gelişigüzel örnekler seçersek :

"TOPRAK
neredeyse doğuracak
doğuracaktı
- Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı'ndan -

"Ben renkleri yemiş gibi yerim
- Saman Sarısı -

Nazım'ın soyutu somuta, yaşanana indirgemesi, diyalektik maddeciliğin epistomolojik açısından da gelir. Yine bu açıdan insan doğaya üstündür, devrimi gerçekleştirecektir, doğanın ve toplumun yasasıdır bu. Doğa ve toplum içiçedir, aynı yasalara bağlıdır. İnsan - doğa bunun için birbirine karışmıştır.

ORHAN KEMAL'in İKBAL KAHVESİ

nurer uğurlu

"Gel bak seni kiminle tanıştıracağım!."

"Kiminle?.."

"Gel!.."

Yüksek topuklu̇ları, kloş etekliği, beyaz bulu̇zu, kapıda durdu.. Elinde benim 'Baba Evi'..

Kitabevi sahibi bana dönüp :

"İşte sizin en candan okuyucularınızdan biri.." dedi..

Ülkü, müthiş bir heyecanla bana baktı.. Beni hiç de 'Romancı' ya benzetemedi sanırım.. Daha önce hiç romancı görmediği halde, gene de bir romancının bambaşka biri olması gerektiğini düşünmüş.. Beni bir romancıdan çok herhangi bir işçiye, bir fabrikada herhangi bir ustaya benzetmiş...

Gülerek yanıma geldi, elimi sıktı :

"Bu romanı siz mi yazdınız?."

"Evet.."

"Burada anlattıklarınız başınızdan gerçekten geçti mi? ."

"Hemen hemen.."

"Hemen hemen mi?.. Demek siz bu kitaptaki kasketi ensesine yıkılısınız?"

Şaşırmıştım.. Sonra :

"Ben kasketi ensesine yıkılı küçük adamı çok sevdim.."

İçim oynadı :

"Küçük adam da sizi sevdi.. Verin imzalıyayım kitabınızı.."

Uzattı.. Ülkü'nün taa gözlerinin içine bakarak kitabı aldım.. Cebimden yetmişbeş kuruşluk tükenmez kalemi çıkardım..

"İsminiz?.."

"Ülkü.."

"Soy adınız?.."

Kitaba şunları yazdım :

"Küçük Adam'ın birdenbire çok sevdiği ze ki okuyucusu Ülkü'ye.."

Kitabı uzattım.. Ülkü'nün teşekkürünü falan beklemeden :

"Bunun ikinci cildini de vermek isterdim size.."

"Sahi mi?.. İkinci cildi de var demek?.."

"Var.. Üçüncü, dördüncü ciltleri de olacak."

"İkinci cildini ne zaman verirsiniz?.."

"En kısa zamanda!.."

"Teşekkür ederim.. Ah çok teşekkür ederim.."

●

"Hani romanın ikinci cildi?.."

Ceketimin yan cebimden, on gün önce imzalanmış kitabımı çıkarıp uzattım..

"Kitapçı dostta bırakabilirdim, mahsustan bırakmadım.. Kendim vereyim istedim.."

"Mersi.."

"Kitabevine bıraksaydım daha mı iyiydi?.."

"Yooo.. Sizin vermeniz daha iyi tabii.."

"Mersi.."

Cağaloğlu durağına geldik.. Karaköy Kadırga otobüsünü bekliyecekti.. Ülkü'ye :

"Mahzuru yoksa birlikte bekliyelim.." dedim.

"Zahmet olmaz mı?.."

"Rica ederim.."

"Demek kasketi ensesine yıkılı Küçük Adam'ı çok beğendiniz?.."

"Çoookkk!.. Hayatlarımız Küçük Adam'la birbirine öyle benziyor ki!.."

"Yani?.."

"Onun koca bıyıklı, kalın sesli, iri gövdeli bir babası var.. Oğlunu hiç, ama hiç anlamamış.. Benim babam da beni hiç anlamaz!.. Babanız gerçekten koca bıyıklı, kalın sesli, iri gövdeli miydi?.."

"Siz galiba romanı hatırayla, yani anı'yla karıştırıyorsunuz.. Roman hatıradan başka şeydir.. Romancı yaşadığı şeylerden, çokluk kendi öz yaşantısından romanı için faydalanır ama, bu yüzde yüz gerçeğin kendisi olamaz.. Romancı içinde yaşadığı gerçeklerin ölçüsüyle ayrı dünyalar yaratır.. Bilmem anlatabildim mi?.."

"Anladım.."

"Yeni bir romanıma başladım bugünlerde.. Kimi yazıyorum biliyor musunuz?.."

"Kimi?.."
"Sizi.."
"Beni mi?.."
"Evet, sizi!.."
"Peki ama, beni tanımıyorsunuz?."
"Sizi, tıpa tıp değilse bile, sizin gibi çalışmak zorunda olan pek çok kızı, bu pek çok kızların çalışma şartlarını, çalıştıkları yerlerle olan ilintilerini biliyorum.. Yani çalışan genç kız ve kadınların ne için çalışmak zorunda olduklarını, çalıştıkları yerlerde nelerle karşılaştıklarını, pek çoğunun nasıl teslim oluverdiklerini.."
"Beni de onlardan biri gibi mi yazacaksınız?.."
"Değil misiniz?.."
"Değilim tabi.. Ben çalıştığım yerde, yanında çalıştıklarıma teslim olmadım!.."
"Ya?.."
"Olmam da.. Ben, çalışmak, ama kendimi de vermek istemiyorum. Kim ne derse desin, hiç kimsenin malı, mülkü, parası beni ilgilendirmez. Bana ne sonra canım.."
"Ben sizi, teslim olmıyan bir küçük kız işçi olarak işliyeceğim!."
Heyecanla, çocuksu bir heyecanla, olanca içtenlikle ellerime sarıldı :
"Beni anladınız demek değil mi?.. Çok teşekkür ederim.. Çok teşekkür ederim."
"Bu kadar çok teşekküre lüzum yok.. Asıl ben size teşekkür ederim."
"Niçin?.."
"Çünkü, bana aydınlık bir roman yazdıracaksınız.. Yani, zaten yapmayı tasarladığım 'Aydınlık Gerçekçilik' te bana elle tutulur bir örnek verdiniz.."
"Ben de size teşekkür ederim.. Çünkü hayatımda beni yalnız siz anladınız.."
"Bu yargıya çok erken vardınız.."
"Niçin?.."
"Ben de başkaları gibi sizden faydalanmayı istiyemem mi?.."
"Bilmem.. Bana bunu hiç düşündürmediniz.."
"Mersi.."

●

O gün kitapçı İhsan'a uğradım..
"...ben aşık olmaktan çok, kızın dışa dönüklüğü, hayata bağlılığı, heyecanı, canlılığı üzerinde duruyorum.. Çünkü bütün bunlar, kaç vakittir üzerinde durduğum bir problemi bana çözdürmeğe yarıyacak gibi!.."
"Tuhaf.. Nasıl?.."
"Mesela.. Hayır, hayır.. Örneğin ÜLKÜ ya da 'Bir Ülkü Vardı' diye bir roman yazmak, romanıma bu kızı kahraman almak!.." (4)
İhsan, gülerek :
Duysa sevinçten deliye döner.."
"Önemli olan o değil.. Bence önemli olan.."
"Uzun sözün kısası Orhan Kemal, bu kız seni tam on ikiden vurmuş arkadaş!.."
"Mümkündür.. Çoktandır romanda böyle tipler işliyordum zaten.. Ama, bu kız bana, bu türlü tiplerin üzerinde ciddi ciddi durmanın gerektiğini hatırlatmadıysa da, beni zorunlu kıldı.."

●

7 Eylül 1961 (5)

"..şaşılacak şey : Romanın ikinci cildinde en çok mavi tulumlu, kara gözlüklü usta tipi üzerinde durmuş. Bana, siz de benim ustam olsanıza dedi. Bu kız gerçekten de kocaman bir romanı sürükliyecek nitelikte. Kitabevinden aldığı haftalığı verebilsem de, onu yanıma özel sekreter alsam!.. Nerdeee?.."

(Tarih okunmuyor)

"... bunu nasıl ona. Nasıl anlatmalı ki, ben para kazanmak için yazmıyorum. Para kazanıp, apartıman satın almak için değilse bile, geçinmek için yazıyorum gene de. Başka türlüsü olabilir mi? Şu kızın romanını yazmayı çok istiyorum ama, bir kitabevi, kitabevinden geçtim, herhangi bir gazeteyle anlaşıp, Cumhuriyet olmasa Vatan gazetesi, o olmazsa bir başkası.. bir kaç yüz lira avans alabilsem. Gazetede tefrika edildikten sonra kitapçıya satması kolay. Hele bir de filimciler çevirmeğe kalkarlarsa... Ama dur.. Filimcileri ilgilendirecek biçimde yazmağa kalkarsam, romanım şu önüne gelenin yerdiği yerli filimler gibi bir şey olur. Yani, diyelim ki bu Ülkü'yü romanıma kahraman aldım. İşledim, şöyle zeki, böyle zeki.. Etekleri havalı. Çalıştığı yerde asılırlar. Kızcağız kaçar. Patronu kovalar. Önüne ben çıkarım. Kurtarıcısı olurum onun. Derken tutulurum kıza. Kız da bana tutulur, farzedelim. Bir süre işler yolunda gider. Sonra evden haber alırlar. Haydi karı koca, sevgili kavgaları. Derken kızcağız usanır. Önüne çıkan genç biriyle evlenip gider. Bu konu yeterince sulu ama, az daha sulandırabiliriz istersek : Kızın nikâhı kıyılırken ben yavaşça nikâh salonuna gelmiş olurum. Kız tam 'evet' diyeceği sırada beni görür, kalemi elinden atıp bana koşar. Çok komik. Unutmamak lâzım ki kadınlar, yakışıklı yaşlıya, çirkin genci değişiverirlermiş. Kaldı ki, ben yakışıklı filan da değilim. Ne diye bana koşacak? Zaten Şarlo, bu temi de işlemedi mi Life Nightinde? Gençler ortaya çıkınca, ihtiyarlar ortadan çekilmeli! Ayıp, ayıp...
Ülkü bunları duysa.. O kadar tatlı, öylesine çocuk ki, onu bu biçim sulu bir yerli filim konusu içinde düşünemem..."

11 Eylül

"... akşam, sabah, akşam derken öğleleri de eklendi. Elimde değil gitmemek. Onun çalıştığı kitabevinin yakınlarından geçmemek elimde değil. Dünya bir başka dünya, hava bir başka hava, su bir başka su. Ne aramızdaki otuz, evet tamı tamına otuz yaş farkı, ne gazetelerle kitabevlerinden para koparabilmek sıkıntısı. Gidiyorum, hiç huyum olmadığı halde paldır küldür şakalarla alacağımı istiyor, alıyor, sabahleyin erkenden tıraş oluyorum. Ayna karşısında saçlarımı tarıyor, tarıyor, tarıyorum.. Bir türkü gibi dolaşıyorum kıyı semtin harap değilse bile 'Devri kadim' den kalma evin içinde..."

12 Eylül 1962

"... Çoğu zaman sabahın beşinde çıkıyorum evden. Ev halkı uyurken. Ayaklarımdaki nasırların acısını duymuyorum. Eylül sabahının, ama İstanbul'un Eylül sabahlarının serinliği içinde, turuncuların uçuştuğuna dikkat bile etmeden, tutuyorum yolu. Yaş kırkyedi mi? Kim demiş? Şimdi, Ülkü'nün kendini kaptırdığı küçük romanımdaki on yedi yaş günlerimin tıpkısını yaşıyorum. O günlerden daha çok seviyorum dünyayı. Kadırga Karaköy otobüslerini dünyanın bütün otobüslerinden daha sevimli bularak yürüyor, yürüyorum. İçmek geliyor içimden. İçmek!.. Su içsem sarhoş olacağım.."

(Tarih okunmuyor)

"... Evet, evet, evet.. başladı. Nasıl biteceğini düşünmüyorum bile. Şimdilik tek tesellim, seksenindeki Hügo baba - Victor Hügo'- nun ondördündeki bir kıza aşık olması. Bu var, olmuş. Seksen yaş, ondört yaşla. Baba Hügo ondört yaşındakinden ne bekliyebilir? Hiç. Tatlı bir egoizmden başka ne olabilir? On dört yaş, seksen yaşa eskimiş gençliğin alevi olmuş. Bunu da bana... Üzerine basarak yazıyorum bunları. Sabah, öğle, akşam, gene sabah, gene öğle, gene akşam... Yetmemeğe başladı. İstiyorum ki, her an yanında olayım. Her an yanyana olalım. Ama korkuyorum da. Ne için? Ya istemiyorsa? İstiyorsa da, anası babası, akrabalarının zorlamasıyle bir gün istemeyiverirse? O halde frenleri sıkmalıyım. Fren mi? İnsanda fren mi bırakıyor? Ne fren, ne stop mekanizması..."

14 Eylül

"... her karşılaşmamızda bana ikinci ciltteki mavi tulumludan söz açıyor. Şaşıyor bir işçinin böylesine akıllı olabileceğine. Gerçekten de varmıymış böyle işçiler Türkiye de? (Kulakların çınlasın İsmail usta!.. Hey Selahattin usta!..) Dilimin döndüğünce anlatmağa çalışıyorum sizleri.. Var, Türkiye'de de, dünyanın her yanında da bol bol bulunan akıllı işçiler var...

"Yaa" diyor.. "... Beyrut'taki Rum kunduracı?"

Soruyorum :

"Şu hani eski postallarımızdan zenginlerimiz utansın diyen mi?"

Coşuyor :

"Ne laf değil mi? Sahiden dedi mi?"

Ona gene uzun uzun 'Roman'ın bir parça da romancının dünyası olduğunu anlatmağa çalışıyorum. Dikkatle dinliyor. Dinlerken çok ciddi. Yana hafifçe eğik başı... Başını sallıyor :

"Yoksa roman değil, günlük olurdu değil mi?"

Eylül ortaları

"... artık birlikte otobüse biniyoruz akşamları. Ara sokaklardan geze geze gidiyoruz..."

Eylül ortası : 17 Eylül 1961

"Şaşılacak şey, harika! Elini tuttum elimde olmıyarak. Çekmedi. Ufacık, sımsıcak, yumuşacık. Çekmedi be, çekmedi be, çekmedi!..

Az kalsın öpecektim. Cesaretim yetmedi.."

18 Eylül

"... İkbal'e geldim. Bıyık's Talat'la, Muzaffer Buyrukçu oradaydı. Çıkıştılar. Nerede kalıvermuşum bugünlerde?..

Onlara anlatacağım birgün sevgilimi. Şaşılacak şey, 'Sevgilim'i diyorum.

20 Eylül

"Sabaha karşı dört civarı... Bir tüy kadar hafifim. Akşam Arap Talat, ben, Buyrukçu alabildiğine içtik. Onlara anlattım her şeyi. Hiç kimseye hiçbir şey söylemiyecekleri sözünü aldıktan sonra.. Bundan önce de hemen hemen adım başında sevmiştim ama, bu seferki başka, bu seferki... Demek tecrübeli bir Amerikalı'nın dediği gibi, hayat gerçekten kırkından sonra başlıyor!.."

"Kim bu?.. dedi arkadaşlar..

21 Eylül

Bir çırpıda "Şu" denemez ki!..

Güneş, tatlı Eylül güneşini devirirken indik Kumkapı'ya. Genç kız, genç kadın etekleri uçuşuyor. Kadınlar mı birden bire güzelleştiler? Bendeki görüş açısı mı değişti? Yolun kıyısına kıvrılmış, başını karnına çekmiş uyuz bir köpek bile şirin. Gülüyorum, gülüyorum. Bıyık Talat'a takılıyorum. Bıyık'ı bırakıp Buyrukçu'ya yükleniyorum. Ben dünyanın bunca güzel olduğunu kırkından sonra mı seçecektim?..

Ama hayır, Ülkü'den az önce bir başka kız da bana dünyayı böyle gösterecekti az kalsın. Hatta renkler cümbüşü başlamıştı içimde. Bir gün Arap Talat, ondan söz açtı. "Fazla durma üzerinde" dedi. Sebebini sordum. "Canım ne olabilir? Vakit geçiriyorum işte. Baba mı diyeceğim" demiş. O zaman içimdeki renkler cümbüşünün taştığı kaynak, sanki bir tekmeyle yıkılıvermişti. Ülkü de böyle söyler mi bir gün? Neden söylemesin? Babası yerinde değil miyim? Öteki kızın da babası yerinde sayılmaz mıydım? Dilediğimizce gerçekçi olalım.. An geliyor, acı çekerek canımız sıkılıyor. Bildiğimiz halde. Biliyorsunuz ki yaşınız ilerlemiş, gözleriniz ufak ufak. Aynalar her an bunu haykırmakta. Ama istemiyorsunuz gene de bu gerçeği..."

Saat 5.

"Kumkapı'da çeşmenin yanındaki manavın açıkta duran domatesleri, portakalları, muzları, elmalarından sarılar, turuncular, kırmızılar uçuşuyor. Meyhanede müşteri tabaklarındaki rokalardan, sulandırılmış rakılar, ızgarada kızarmış balıklardan da yeşiller, kül renkleri, maviler.. İnsan, demek bir başka gözle, dünyanın capcanlı renklerini görmeğe başlıyor.

"Rakı!.." diyoruz. Diyoruz ne kelime? Rakı şişesi gelmiş bile. Garson tirbişonla açıyor. Dağıtıyor kadehlere, sulandırıyoruz. Beyaz peynir, ardından salata, şiş köfte, pilaki falan. İçiyoruz. Su içsem sarhoş olacağım. Sağda solda küfürler. Küfürler bile, küfürler bile renkli, güzel..

"Şerefe!.."

"Ulan ne oluyor be?"

"Ne oluyor ki?"

"Aşıkım oğlum anlamıyor musun?"

"Yaşa.."

BİR YAZARIN ÇİLELİ YAŞANTISI

behiç duygulu

Okurları, yazarlıkta ün yapmış kişilerin yapıtları yanında, kişiliği, yaşantısı, yapıtları dışındaki somut dünya görüşü de ilgilendirmektedir. Hatta Faulkner, Sartre gibi okunması çetince yazarların yapıtlarından çok özelliklerinden söz edilmektedir. Öyle ki bazı yazarların yapıtları bir kenara konarak onların renkli, ilginç yaşantıları üzerinde durulmakta, onlarla ilgili espriler, fıkralar yılların geçmesiyle, okumaya yabancı halk ağzına kadar düşmektedir. Orhan Kemal'in yaşantısıyla ilgili bazı anıları son hapse girişinde Fikret Otyam'dan acıyla okumuştuk. O anılarda Orhan Kemâl'in topukları yırtık bir çift çorabını hâlâ unutamamışımdır.

Nurer Uğurlu'nun yazarla süren uzun dostluk yılları bize, "Orhan Kemâl'in İkbâl Kahvesi" anılarını getirdi. Her sayı ilgimizi arttırıcı dozda Dost'ta yayınlanan bu anılarda, Uğurlu, romancıyı öylesine genişliğine tanıtıyor ki bize; bir yandan yazarın sıkıntıları, acıları, çektikleriyle içimiz burkulurken, bir yandan renkli arkadaş gurubu arasındaki esprilere, takılmalara daha fazla gülmek için yeniden okuyoruz aynı yazıyı. Bu espriler arasına ustaca sokulmuş yazarın sanat anlayışı, çalışma yöntemi, dünya görüşü, anıları kahve söyleşileri hafifliğinden kurtardığı gibi, doz iyi ayarlandığından sıkmıyor da.

Orhan Kemâl'in yazarlığını önemli birkaç yapıtı dışında tutmayanlar, bazı çalışmalarını geçim endişesiyle çırpıştırılmış bulanlar bile, bu anılarda 72 nci Koğuş'un, Murtaza'nın, Bereketli Topraklar Üzerinde'nin ne güç koşullar altında yazıldığını, yazarın sanata saygısını, bu saygıdan ödün vermemek için ne denli çırpındığını görenler, hiç olmazsa Türk yazarının koşulları üzerinde acıyla ve uzun uzun yeniden düşüneceklerdir.

Cumhuriyet'e verdiği roman için Nadir Nadi'nin saygıyla onu isteyeceği parada serbest bırakması, fakat ezilmiş insanlara özgü bir tutumla onun koca romana muhasebeden bin lira istemesi yaratıcılığın yanında, yakışıksız da olsa tezgâhtarlığın ne kadar gerekli olduğu üzerinde düşündürüyor insanı.

Beşyüz liraya yazılan senaryolar ve Attila İlhan'ın bu konuda yazarı uyarması yanında verdiği cevap acı ve ilginç: "Bunlar parlak sözler Attila, sen biliyor musun Orhan Kemâl'in cebinde şu anda yalnız beş lira var."

Evet, parlak sözler ve gerçek! Attila İlhan Orhan Kemal'den kendini ucuza satmamasını istiyor. "Senden senaryo isteyenler beşbini göze almalı." diyor. Öbürü veremediği ev kirasının, alamadığı kömürün, kaynatamadığı tencerenin huzursuzluğu içinde verilen küçük paralara yıllarını harcıyor.

Burada bir yandan gönlümüz Attila İlhan'dan yana. Öyle ya yazarlık onuru, emeği diye bir şey var. Orhan Kemâl niye ucuza satsın kendini, niye kasılmasın? Niye biraz daha dişini sıkıp lâyık olduğu parayı almasın? Orhan Kemâl'in çilesini bilmediğimiz sürece ona kızmamız, ona nutuk atmamız doğal. Ama bilince de, ona biraz dişini sık demek için çok insafsız olmamız gerekiyor.

Yaşantısı çileli geçmiş sanatçının hayatı kuşku yok ki rahat geçmişlerden daha ilgi çekici ve genç sanatçılar için daha faydalıdır. Nurer'in bu anılarını okuyan hangi sanatçı ya da sanatsever Orhan Kemâl'e saygı ve sevgi duymaz! Onun yapıtlarına içtenlikle eğilmez!

Nâzım'ın şiirlerini genç kuşak; Bu Dünyadan Nâzım Geçti ile Kemâl Tahir'e Hapishaneden Mektuplar'ı okuduktan sonra daha çok sevmiş ve daha iyi anlamıştır. Sanırım Uğurlu'nun anıları da Orhan Kemâl'in yapıtlarına bu faydayı sağlayacaktır. Tabii faydalanacak olan onun yapıtlarından çok, okurlar olacak.

"Türk kaşığıyla.."

"Höst! Ağır ol!.."

Yarım saat mı, bir saat mı geçiyor. Bir şişe daha içip kalkıyoruz. Ne hikâye, ne şiir, ne roman, ne resim?.. Yani, topyekun sanat'a bile yer yok. Buyrukçu, hikâye hikâye diyecek oldu, kestim sözünü. Aşık insan demek sapına kadar bencil oluyor.."

... tam bunları yazarken, ortalık iyice ışımış. Çocuklarımın anası Nuriye kapıma geldi :

"Bu ne sabah sabah çat çat çat... Allah bilir ki, iki saattir uyanıksın?"

Birşeyler sezdiğini, bendeki başkalığın farkına vardığını anlıyorum.

"Fena mı? Çalışıyorum işte..."

"Tuhaf!.."

"Nicin?.."

"Gece demiyor, gündüz demiyor, evin içinde bir türkü gibi dolaşıyorsun. Oğullarım gibi merdivenleri koşarak inmek, koşarak çıkmak.. Bu yaştaki bir insanın böyle hareketli olması doğru mu?"

"Mersi.. Yazım var, beni kendimle başbaşa bırakır mısın, lütfen?"

Bırakıyor...

Saat beş buçuk

"Giyiniyorum. Dudağımda pek de beceremediğim, daha doğrusu melodilerine Türkçe sözler uydurduğum bir Amerikan şarkısını mırıldanıyorum. Nuriye'nin az önceki tavsiyesini unutmuşum. Merdiveni dolu dizgin iniyorum. Sokak kapısı. Nuriye :

"Bugün ne pişecek?"

"Canınız ne isterse.."

"Para bırak!.."

Bırakıyorum. En yufka yanım. Bölüşüyoruz.

"Gaz da bitti, mangal kömürü de."

"Sonra bakarız çaresine.." **(20. sayfada)**

heykeltraşlarla söyleşi

fahir aksoy

Dünya'ya nam salmış Anadolu heykeltraşları, Yunan, Helenistik, Roma, Bizans çağlarından kalma heykelleri, bütün yücelikleriyle tarihin ve müzelerin sahifa ve salonlarında yaşamaktadırlar. Bu yapıtlar genelikle Efes, Bergama, Aspendos, Side gibi şehirlerde yaratılmışlardır.

"Asya'lı Savaşkan" adlı Roma Kapitol müzesinin en değerli eseri Bergama'da yaratılmıştır. Heykeltraş Briyaksis'in Bodrum'da yaptığı ve özellikle kral Mausolos'a ait olanı ve diğerlerini, ideal ölçüleri bir yana iterek, realist anlayışla ele alması, ona heykelde realizmin kurucusu niteliğini kazandırmıştır. Heykelde patetik algılamanın yine Bergama ekolüyle başladığını tarihî bir gerçek olarak bilmekteyiz. Selçuklu' lar zamanında sürmüş olan heykeltraşlık islâmiyetin yanlış yorumlanmasıyla Osmanlılar döneminde kabartma biçimine bürünmesine yol açmıştır.

Binlerce yıllık geleneğe sahip Anadolu heykeltraşçılığı kaynaklarından çağdaş Türk sanatçılarının yararlanmaması, bu geleneksel heykel anlayışı ile batı tekniklerini bağdaştırma ve değişik tadda bir yola koyulma olanaklarını yaratmaya yanaşmamaları üzücüdür... Batı kopyacılığı ise kolaylarına gelmiş ve Türk sınırlarını aşıp gitmişlerdir; hem arkalarına bakmaksızın...

Anlatımcı bir yoldan toplum sorunlarına eğilen heykeltraş çıkmamıştır. Hızını, ulusal ve yerel heyecan dalgalanmalarından alan görülmemiştir. Biraz da Belling'in etkisiyle oyunsal soyut akımlara ya da "taklîdi" somut görüntülere yönelmişler ve orada çöreklenmişlerdir. Hüseyin Gezer, Hadi Bara, Zühtü Müridoğlu, Şadi Çalık, Kenan Yontuç, İlhan Koman, Nüsret Suman, Nermin Farukî gençlerden Kuzgun ve Gürdal ve daha adlarını şimdi ansıyamadığım bir çok üstün yetenekte sanatçıların batı hazırlopçuluğunu seçmeleri, kendi katkılarıyla başarılı yapıtlar yaratmış ve ödül kazanmış olsalar bile, halkla bu sanat arasında köprü kurma umudu bütünüyle "berhava" olmuştur.

Türk heykeltraşlarının yaptılarında sosyal sorunlarını ve ülkesel duyarlıklarını bulamayan halk, bu sanatı sevme fırsatını, ilgilenme olanağını elde edememe sonucu heykel kavramı "Atatürk büstlerinin" tekelinde kalmıştır.

Oysa bilinen bir gerçektir, halka dayanmayan sanat uzun yaşamlı olamaz ve aksine bir tek örnek gösterilemez. Bugün yaşayan heykeltraşlar eminiz, manen de maddeten de sıkıntı içindedirler. Akademi dışındakilerin ayakta kalabilmeleri ve olağanüstü direnç gösterebilmeleri biraz da Atatürk heykellerinin sonu gelmemesi duasının tutup tutmamasına bağlıdır.

Michel Angelo'nun "Baküs" heykeli her evinde şarap içilen Floransa hatta İtalyan halkının duygusal ve estetik yönden bu yapıtı kabule hazır bir toplum olmasıyla açıklanabilir. İtalyan ya da İngiliz heykeltraşçılığı bu günkü soyut akımlara, yüzlerce yıllık bir gelişme ve gâh önünden, gâh ayak uydurarak birlikte yol aldıkları toplumlarından kopmamaları sayesinde varabilmişlerdir. Hans Alp'ın ünlü "Sessizlik" adlı soyut heykeli toplumuna bizdeki gibi batı göklerinden zenbille inmemiştir. Batı, modern denilen bugünkü ortama, tüm sanat kollarında olduğu gibi heykelde de belli bir yerel gelişim, sosyo - ekonomik koşullarla uyuşum sürecinin sonunda varabilmiştir.

Bunun çıkar yolu nedir? Bugün yabancı gelen bu sanat nasıl güçlenir de halka malolur? Hangi yoldan gidilirse evrensel aşamada yer edinilebilir? Bizim vereceğimiz reçete bu soruları yanıtlamaz. Yanıt sanatçıdan gelecektir.. Sanatını toplumsal sorunlara, geleneksel sanatlara dayandıracak, kendini yabancılıktan, batı boyunduruğundan kurtaracak biri çıkınca bu sorular çözümlenecektir. Batıdan alınacak tekniklerle öz ve biçim açısından oluşacak ulusal ve yerel anlayışı, gerçekçi bir dille, plastik tadılmamışlıkla, yepyeni bir üslûpla yansıtacak sanatçı ufukta görülene kadar zorunlu olarak beklenecektir. O göründüğü an topluma doğru açılma ve kontak kurma gerçekleşebilir.

Bunu kim yapacaktır?

Yurduna gönül vermiş, sanatına âşık, yüksek yetenekte biri yapacaktır.. Aksihalde acı bir gerçek ama heykelciler daha uzun yıllar sırtlarındaki "mukallit" damgasını taşımağa yargılıdırlar.

Büyük bir silkinişle Anadolu'lu Türk heykeltraşlarının "hodri meydan!" demeleri anı gelip çattı galiba!

Hadiyin bakalım!..

---

sergiler

kaya özsezgin

eçtiğimiz Şubat ayı, ünlü karikatür sanatçımız **Cemal Nadir Güler**'in 25. ölüm yıldönümüydü. Bu nedenle, Millî Kütüphane salonunda, usta sanatçının, halka gerçekten mal olmuş tiplerinden oluşan başlıca karikatürleri, bu karikatürlerle birlikte hakkında çıkmış olan yazıların yayımlandığı gazete ve dergilerin ilgili küpürlerini bir araya getiren anma sergisi düzenlendi. Sanırım o karikatürler, 1930'ların basın hayatıyla kaynaşmış ve olaylarını yaşamış olan Cemal Nadir(*) kuşağına çok zevkli anılar yaşatmıştır. Cumhuriyet sonrasının toplumsal ve politik çelişkilerini, ince bir çizgi ve mizah zevkiyle bağdaştırmakta, Cem'le birlikte Cemal Nadir'in her halde önemli bir payı vardır. Bir Efruz Bey, bir Amcabey, bir Dalkavuk ya da Akla Kara tipi, karşılıklı diyaloglar içinde gelişen, çeşitlenen bir halk felsefesinin ve mizah yeteneğinin, yaşayan öğeleri olarak elbette geleceğe uzanacakır. Toplum yapısı içinde farklı zamanlarda ve farklı biçimlerde tekrarlanan nice çelişkiler, Cemal Nadir'in ustaca gözlemlerini ve yergi üslûbunu, bu uzantının paralelinde değerlendirecek ve kalıcı yönlerini ortaya çıkaracaktır.

Semih Balcıoğlu'nun, Alman Kütüphanesi sergi salonunda hazırladığı karikatür sergisi, Cemal Nadir'in ölüm yıldönümüne rastlaması bakımından da ayrı bir anlam taşıyordu. Ama asıl vurgulanması gereken anlamı, çağdaş karikatür sanatımızın dikkate değer bir kişiliğini ortaya koyan artistik gücünde gizliydi. Bu artistik güç, yalnız çizgi kalitesinden değil, nükte başarısından da doğuyor ve giderek orijinal bir sanatçı kimliğine dönüşüyor. Tümü yazısız olan bu karikatürlerde, ince bir zekâ gösterisi, sağlam ve işlek bir çizgi, seyirciyi düşünmeye yönelten bir anlam potansiyeli var. Bugünkü uluslararası karikatürün gelişme ve açılma temposu göz önüne alınırsa, Balcıoğlu'nun karikatürlerine güvenilir bir yetenek aşısı yapan bu anlam potansiyelinin önemi ve değeri kendiliğinden ortaya çıkar. Gerçekten, de, karikatür sanatı bugün artık kendine özgü bir çizgi eğilimini gerekli kılmakla kalmıyor, bu çizgiyi haklı gösterecek bir zekâ ve buluş yeteneğini de aratıyor ister istemez. Bu açıdan bakınca Semih Balcıoğlu'nu, bir Tonguç, bir Turhan Selçuk, bir Ferruh Doğan kadar, karikatür sorununu bütünüyle kavramaya ve bu soruna kişisel çözümler getirmeye gönüllü bir mizahçı olarak değerlendirmek gerekiyor.

Prof. Süheyl Ünver, bir süreden beri, İstanbul'daki özel atölyesinde çevresine topladığı öğrencileriyle, geleneksel süsleme sanatlarımızı yaşatma savaşında. Süsleme sanatlarımıza ilişkin eserlerin zamanla yok oldukları, zevksiz ve hünersiz kişilerin elinde yozlaştıkları göz önüne alınırsa, bu çabayı saygıyla karşılamak ve ortaya çıkarılan işlere iyi niyetlerle eğilmek kaçınılmaz oluyor. Süsleme sanatlarımızın ayrıntılı bir dökümantasyonu henüz yapılmamıştır. Bu alandaki inceleme çalışmaları yeterli olmaktan çok uzaktır. Oysa kent kent, köy köy dolaşıp, eldeki sağlam ve yozlaşmamış örnekler derlenmeli ve işin envanteri bütünüyle çıkarılarak, bu yolda bir süsleme eserler müzesinin çekirdeği geliştirilmelidir. Kabul etmek gerekir ki, pek de kolay olmayan bu iş, iyi organize edilmiş bir ekibin sistemli çalışmasıyla gerçekleştirilebilir. Henüz bu konuda, yetkili kurumların umut ışığı sezdirecek çabaları ne yazık ki yoktur. Folklorumuzun önemli bir kolunu meydana getiren ve zenginliğinden kimsenin kuşkusu bulunmayan el sanatlarımızı ve süslemeye dayalı işlerimizi, zamanın ve hoyrat zevksizliğin yıpratıcı etkisinden kurtarmak istiyorsak, bu çabaya ulusça gönül vermeliyiz. Aksi halde, bir süre sonra, Türk süslemesi adına elimizde kalacak bölük pörçük belgelere bakarak hayıflanmak, işten bile olmayacaktır.

Süheyl Ünver atölyesi, genellikle Türk süsleme motiflerinden hareket ederek, Türk zevkini yozlaştırmadan yeni kompozisyonlar elde etmek amacına yöneliyor. Kızılay Sanat Galerisini dolduran ve el işlemesinden kitap resmine kadar

(*) Cemal Nadir (1902 - 1947) Bursa'da doğdu. Öğrenimini Bilecik İdadisi ve Bursa Sultanisi'nde yaptı. Küçük yaşta çeşitli işlerde bir süre çalıştı. Karikatür çizmeye, Sedat Simavi'nin yayımladığı "Diken" Dergisinde başladı. İlk karikatürü 1920'de bu dergide görüldü. Arkasından "Akbaba"da sürekli olarak çizmeye başladı. Akşam Gazetesi tarafından İstanbul'a çağrıldı. Akşam ve Cumhuriyet'de karikatürrist olarak çalışmaya başladı. Özel karikatür sergileri açtı ve eserlerini çeşitli albümlerde topladı. Kendisinden sonraki karikatür kuşağı üzerinde olumlu etkileri vardır.

Fotoğraf : Selmin Başak

uzanan değişik eserlere bakıp, bu amacın bütünüyle gerçekleştiğini söylemek için zaman henüz erkendir. Türk geleneksel motiflerinin çeşitlendiği ve asıl niteliğini kazandığı süsleme ürünlerinin geniş örnekleri yeteri kadar incelenmeden, salt bir gönül eğilimiyle uzanılan işlerin, zaman perspektifi içinde yeterli etkinliği sağlayacağı umulmamalıdır. Sergide, bunun böyle olduğunu belgeleyen çalışmalar da yer alıyor çünkü. Ama gene de, Prof. Ünver'in ve öğrencilerinin, kıt olanaklarla yürütmeye çalıştıkları bu çabayı ilgiyle karşılamak gerekiyor.

Devlet Güzel Sanatlar Galerisinde açılagelmekte olan sergiler arasında, dikkati üzerlerinde toplayanlar yok değildi. Örneğin **Aslı Titiz** adı, sanırım kendisine bağlanan umutları boş çıkarmayacaktır. Bu genç ve heyecan dolu sanatçı, resminin yüzeyini sevimli ve cana yakın biçimler, gözü okşayan renk alaşımlarıyla bezemesini biliyor. Bu biçim kümelerinin soyut nitelikte karar kılmış görünmeleri, aslında yolunu - yöntemini belirlemiş bir duyarlığın açıklığını ve yalansızlığını da bütünüyle gözler önüne seriyor. Soyut eğilimleri istismara yönelen tutumların yoğunlaşma belirtileri gösterdiği bir dönemde, yerel duyarlıklara açık bir kişiliğin, soyut sentezler aracılığıyla ne yapabileceğini de belgelemiş oluyor Aslı Titiz.

Bu sanatçıyla birlikte resimlerini sergileyen **Nadide Pamir,** geçen yıl TRT yarışmasında resim başarı ödüllerinden birini kazanan resmiyle ilginç belirtiler taşıdığını ve özellikle evlerden oluşan geniş görünümleri, dikkatli bir sanatçı tavrıyla resmine mal ederek işe başladığını gösteriyordu. Bu ilk sergisinde yer alan resimler, sözünü ettiğimiz başlangıcın, ayni tempo ve süreklilik içinde devam etmediğini düşündürüyor. Hele figürün, peyzajla birlikte inandırıcı bir plâstiğe mal edilmemiş olması, bu sanatçının, kendi resim diline kesin ve sağlam bir yol çizmekte daha kararlı adımlara ihtiyacı olduğunu gösteriyor.

Belirli bir kişiliğe sahip çıkmak kadar, bu kişiliğin ürünlerini, tekrar ve tekdüzelik batağına saptırmamak da önemlidir. Neyi, nasıl ve en iyi biçimde yapacağını önceden kestirebilen sanatçılar, genellikle tekrar ve tekdüzelik çizgisini de aşmayı, bir yerde beceriyorlar. Siz buna, boya hamuruyla temelde kurulan özdeşlik de diyebilirsiniz. Bu özdeşliğin koşulları arasında, insan ve doğa sevgisinin, hayat deneylerinin, önemsiz gibi görünen şeylerde inatla direnmenin payı olsa gerek. **Arslan Gündaş**'ın devlet galerisinde sergilediği resimlerini bir arada, bir kez daha görünce, bunları düşünmeden edemedim. Arslan Gündaş, bu dingin ve iddiasız gibi görünen "genç" adam, nasıl oluyor da, bunca resmi ayni dengeli ve huzur dolu ortam içinde yaşatmasını, bir resimden öbürüne "atıf" lar yapmasını biliyor? Onun adından söz açmakta hasis davrananlar, bir kez daha, yer yer naif öğeler taşıyan ve mitolojik bir evrenin kapılarını ardına kadar açan bu kişiyi dikkatlice süzmelidirler. O yumuşak, dokununca dağılıverecek gibi duran belli - belirsiz kadın figürleri, nice masallara sevgiyle açılmayı bu toprağın mayası sayan görüşe desteklik edecek, aksini öne sürenleri ise utandıracaktır.

Selmin Başak'ın Türk - Amerikan Derneği salonundaki fotoğrafları, gerek işçilik, gerekse duyarlık yönünden yer yer ilginç tesbitler getiriyor. Fotoğraf sanatımızda, özellikle son yıllarda iyiden iyiye beliren ve yurt dışında da kendini kabul ettiren gelişmeler, bu alanda özel ve karma sergilerin sıklaşmasıyla da somutluk kazanıyor. Selmin Başak'ın sergisi, bu somutluğu belgeleyen son olaylardan biri oldu.

DÖKME SÖZLER

"... Ravenna renkli taşları yağlıboyayı çatlatacak kadar renk cümbüşü içinde. Renkler bir masaldaki, bir donanma gecesindeki, bir bahar dalındaki kadar renkli, parlak ve de canlı... Renk dünyaları, modern masal dünyaları... Örneğin Massimo Campigli'nin şu XVII no. lu panosuna bir bakın.. De Gördes halısı.. De Isparta halısı.. De Sivas halısı... Yalnız insan figürleri kiliseyi anımsatıyor, o kadar... Çıkar kanaviçesini, otur tezgâhın başına doku Türk renklerinin binbir baharıyla çıksın sana modern bir halı... Ya şu siyah beyaz renklerin hâkim olduğu büyük panoya ne demeli... Baştan başa şiir."

K. Ü., "Ülkü", Şubat 1972

"... Bedri Rahmi, her defasında yeni tanıyormuşuz gibi karşımıza başka bir sima ile çıkıyor... 15 resim 8 - 10 şahsiyet halinde, hangisi kendisidir?..."

Güzel Sanatlar, Sayı : 2, Malik Aksel, sahife 20

"... bir musahebemiz sırasında bana (Nazmi Ziya, Arif Kaptan'a) : ".. oğlum, dedi, sanat hiç bir zaman fena yürekli insanların harcı değildir.."

Güzel Sanatlar, Sayı : 2, Arif Kaptan, sahife 95

dost'dan okurlarına resim notları

KARİKATÜR SANATI

Çizgi ile yapılan mizah, ya da insanları ve olayları tipik yönleriyle abartarak güldürmek ve eleştirmek amacıyla çizilen resim anlamında kullanılan karikatür sözcüğü, İtalyanca "caricare" kökünden gelmedir. Bazı yazarlar, karikatür sanatının, insanlığın tarihi kadar eski olduğunu belirtirler. Çizgisel nitelikleri bakımından karikatür anlamı taşıyan ilk eserlerin, eski Pompei ve Herkulanum kentleriyle, İ. Ö. VI. ve V. yüzyılları içine alan Yunan vazo resimlerinde izlendiği söylenebilir. Ne var ki, bu resimlerin çoğu güldürmek amacıyla yapılmamıştı. Sadece karikatüre yakın öğeler taşıyorlardı. Ayni özellik Roma ve Ortaçağ dönemlerinde de devam etmiştir.

Bugünkü anlamda karikatür sanatı, Rönesans'la birlikte XVI. yüzyılda başlamıştır. Baskı ve gravür tekniğindeki gelişmeler, bu sanat kolunun yaygınlaşmasına ortam hazırlamıştır. Bu yüzyılda Caracci ve Bernini, tipleri gülünçleştirmek yoluyla yergiye dayanan bir üslûp kurdular. Siyasal ilişkiler ve politik çatışmaların, karikatüre yansıyan görünümleri, kısa zamanda geniş bir ilgi alanı yarattı. XVIII. yüzyılda Hogarth ve Tiepolo gibi ressamların, bu alana katkıları önemlidir.

Asıl gelişme geçen yüzyılda görüldü. Fransa'da "La Caricature", "Charivari", İngiltere'de "Punch" adlı karikatür gazeteleri yayımlandıkları süre içinde halkın yakın ilgisini gördüler. Yaşadığı çağın ünlü karikatür ustalarından Daumier (1808 - 1879), Charles Philippon'un çıkardığı "La Caricature"de önemli karikatürler yayımladı. Bu gazete, ilk karikatür sanatçı topluluğunun da ortaya çıkmasını sağladı. Grandville, Travies, Monnier ve Gavarni, bu sanatçılar arasındadır. Alman karikatürü, daha çok toplumsal kurumların bozuk yönlerini eleştirmekle gelişti ve "Die Fliegende Blatter" adlı yergi dergisinin çevresinde oluştu. Amerikan karikatürünü geniş ölçüde etkiledi. Alman karikatüründeki gelişme, yaşadığımız çağın ünlü dergilerinden "Simplicissimus" un yayımlanmasıyla doruk noktasına ulaşmış oldu. Birinci Dünya Savaşından sonra meydana gelen siyasal değişiklikler, karikatür sanatını kısa bir süre için olumsuz yönde etkilemekle beraber, bu dönem uzun sürmedi. Özellikle son yıllarda, büyük karikatür sanatçıları geniş birer ün sağladılar. Siyasal konulu karikatürler yanında, doğrudan doğruya insana ve çevresine yönelen, sahte ilişkilerle alay eden, insan yaradılışının zayıf yönleri üzerine kurulu fantastik buluşlara öncelik tanıyan, düşündürücü ve irdeleyici karikatürler de, orijinal bir çizgi ve mizah çığırının açılmasına yaradı. Günlük gazete ve dergilerde, karikatür özel bir yer kazandı. Önemli karikatür sanatçıları arasında Hervé, Bosc, Tetsu, Chaval, Hirschfeld, Mose'un adları sayılabilir.

Türkiye'de ilk mizah dergisi, 1870'de "Diyojen" adıyla Teodor Kasap tarafından çıkarıldı. "Hayal" ve "Çıngıraklı Tatar" gibi ikinci derecede bazı mizah gazeteleri de görülür. Fakat II. Abdülhamit döneminin hiçbir hoşgörüye yer vermeyen tutumu, karikatürün gelişmesini bir süre için geciktirdi. Ancak İkinci Meşrutiyet'ten sonradır ki, ilk karikatür kuşağı doğdu. Cem ve arkadaşları 1910'da "Kalem" dergisini yayımladılar. İlk siyasal karikatürler, bu dergide görüldü. Ramiz ve Cemal Nadir, Türk karikatür sanatının ikinci kuşağını meydana getirdiler. Bu sanatın halk arasında sevilmesi için büyük çaba gösterdiler. Bu dönemde "Aydede" ve "Akbaba" "Karikatür", "Marko Paşa", "41 Buçuk" vb. dergiler, karikatür sanatının gelişmesinde etkinlik sağladılar. Karikatür, güldürerek düşündürmenin bir aracı sayıldı yavaş yavaş. Değişik karikatür sanatçılarının elinde, bir yandan çağdaş mizah dünyasına açılırken, öte yandan çizgiyle yapılan mizah, toplumsal eleştirinin önemli araçlarından biri olarak günlük basında önemli bir yer kazandı. Karikatür sanatçılarımız, özellikle son yıllarda, yurtiçi ve yurtdışı yarışmalarda önemli başarılar elde ettiler. Bu olaylar, karikatür sanatımızın geleceği bakımından değer taşımaktadır. Turhan, Selçuk, Ferruh Doğan, Nehar Tüblek, Semih Balcıoğlu, Eflâtun Nuri ve Tonguç, başarılı karikatürleriyle haklı bir ün sağladılar.

(15. sayfadan)

"Bakkalın alacağı üç ayı geçti.."

"Sonra dedim ya!"

"İyi ama, böyle erken erken?"

Çat kapı. Sokak, sokaklar... Ona gidiyorum. Biliyorum çok erken, yatmaktadır henüz ama, olsun. Onun semti, onun semtindeki kahve, onun semtindeki kahvenin taze çayı."

22 Eylül

"Nihayet o!.. Yanındaki kadının annesi olduğunu ondan öğreniyorum. Tombul bir hanım. Çok genç henüz. Bir de kendi küçüğüyle, en küçükleri. Yanyana ağır ağır kahvenin önünden geçiyorlar, bir sokağa sapıyorlar. Neden sonra kalkıyorum. Onlara görünmemeğe dikkat ederek. İçimden.. "Okul çocukları gibi, çiçeği burnunda, oncul bir delikanlı gibi.. Kazık kadar adamsın be. Ondan büyük kızın var, onun kadar oğlun var!"

"Olsun ne çıkar?"

"Çok ayıp!"

"Ne olur?"

"Maskara olursun herkese.."

"Victor Hügo sekseninde, ondört yaşındaki bir kızı sevmiş!"

"O Victor Hügo!.."

"Ne farkımız var?"

"Sen Türk'sün, burası Türkiye!"

"Fransa için belki de, hatta meziyet. Ama burası için?.. Kahveye bile zırt zırt gelip, dikkati çekmen doğru değil. Bitirimler çakarlarsa ki..."

İkbal kahvesi, Eylül

"Kim demiş kırkyedi yaş? Sait Faik'i düşünüyorum elimde olmıyarak. O kırkyedisinde ölmüştü. Ben o zaman otuzsekiz yaşındaydım. Bir kıza aşıktı, delicesine. Kırkyedi yaş benim için ihtiyarlık mı demekti ne? Sormuştu :

"Kızı çok seviyorum ulan. Ne dersin?"

Korka korka sormuştu :

"Allah afiyet versin.." demiştim.

"Ama biliyor musun? Bu kız başka kızlara hiç benzemiyor!"

"Her seven, sevdiğini başkalarından bambaşka sanır.."

"Ama bu..."

"Kaide değişmez."

"İstisna ama bu!"

"Kaideyi bozmaz ki.."

Gene korka korka, çekine çekine :

"Evlensem ne lâzım gelir?"

Aralarındaki yaş galiba yirmi, ya da yirmibeşti.

"Ha? Ne lâzım gelir?"

"Hiç. Bu yaştan sonra, sayın bayanın masraflarını ödeme memuru olursun!

Bende rasgele, haksız bir kahkaha.

Şimdi ben kırkyedi yaşımdayım, Ülkü onyedi. Ne haber? Zavallı Sait, sana ne kadar haksızlık ettiğimi anlıyorum. Özür dilemek, sana hak vermek bile boş. Seninkiyle aranızda yirmibeş yaş vardı, benimkiyle? Tamı tamına otuz yaş!.."

23 Eylül

"... Bir arkadaşlık aramızdaki. Onunla yanyana olmaktan hoşlanıyorum. O da benimle olmaktan. Hepsi bu. Hepsi bu kadar!.

Yokuşu koşarak çıkıyorum. Pırıl pırıl sabah güneşi. Sıra sıra dolmuşu, taksisi, hususisi, otobüsü, tramvaylarıyla Beyazıt. Sisler içinde Beyazıt camii, minareler, solda eski Harbiye Nezareti. Şimdi Üniversite.."

24 Eylül, Cibali

"... Yanında o kadar rahatım ki, o yaşta bir lise öğrencisi gibi sokuluyorum yanına. Sertçe baktı. Sonra bakışlarındaki öfke uçtu :

"Ayyy... Siz ha?.."

"Evet. Şaştınız mı?"

"Hayır ama, ben sizi Cağaloğlun'da bulacağımı sanıyordum!"

"Burada karşılaşınca?"

"Çok sevindim!"

"Yoksa yaşımla, başımla uygun bulmadınız mı?"

"Aaa.."

"Neden?"

"Yaşınızdan bana ne? Hem siz o kadar yaşlı mısınız?"

"Teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim!"

"Bir şey değil ama, kötü bir de haberim var!"

"Ne?"

Ağlamak geçti yüzünden :

"Bilmiyorum kim, babamın kulağını doldurmuş.."

"Ne diye?"

"Yaşlı birisiyle konuşuyor diye.."

"Yalan mı?"

"Doğru mu?"

"Doğru tabii.."

Ağlıyacak kadar hırslı, hafifçe yana eğik başıyla yürüdü, yürüdü, sonra durdu. Öfkenin alevleri saçılan gözleriyle zeki olmaktan çok, haklı şeyler söyledi :

"Kendimi bu dünya'da hiç de hür saymıyorum. Boğaz tokluğuna çalıştığın yere bağlısın, seni doğurdular, büyütüp yetiştirdiler diye anana, babana bağlısın, dedikodulardan korktuğun için komşularının, hısım akrabalarının isteklerine bağlısın... Yani, hiç bir zaman kendimin isteğine, içimden gelene bağlı olamıyorum. Ne istiyorum biliyormusunuz? İstiyorum ki, canımın istediği işte çalışıp, işten çıktıktan sonra da dilediğim yerlerde, dilediğim insanlarla konuşayım..."

Saat, 12

"... el sıkışıp, ayrıldık..

O, çevik adımlarla uzaklaştı.

Dönüyorum. İçimde, içimin fışkıran renkler cümbüşüne hiç tanımadığım birinin çamurlu, pis tekmesi iniyor. Renkler cümbüşüm tuzla buz. Bir küskünlük. Ağlamak geliyor içimden. Demek tamam artık. Herşey bitti. Bir daha ne sabah, ne öğle, ne akşam onu beklemiyeceğim. Zaten buna hakkım yoktu. Benim bu dünyada hiçbir şeye hakkım yok, olamaz. Ben biteviye çalışıp, yaşa-

mak zorunda bir insanım. Çok bayağı olduğunu bildiğim halde, gene de kullanacağım :

"Elveda!..."

Elveda sevgiliye, elveda sarılara, morlara, kırmızılara, turunculara elveda!..

Elveda Karaköy Kadırga otobüslerine, onun semtine, evinin terasına, terası gözüken kahveye, kahvedeki bayat çayı taze niyetine içtiğim anların mutluluğuna, onun semtindeki kedilere, köpeklere, bozuk parke taşlarına, sütçüye, sütçünün beygirine, beygirin nallarının bozuk parkelerde çıkardığı o harikulâde sese elveda!... Elveda onu düşünerek içtiğim rakılara, yediğim ızgara balık, roka salatalarına...

Elveda!.."

25 Eylül

"Akşam yazdığım şeylere baktım. Baktım!.. 'Elveda' lar. Güldüm. Yağdımımı beğenmedim ama, yırtmadım da. Ne elvedası? Hangi elveda! Sıçrayıp kalktım karyoladan, yere atladım. Bir koşu aşağı, mutfağa indim. Çabucak bir, çok şekerli bir kahve. Sonra el, yüz tuvalet. Gene bir koşu yukarı oda. Hemencecik giyinip, beş buçukta attım kendimi sokağa. Gül yaprağı pespembesinden canlı bir sabah. Bu pembe gül yaprağı sabahının hayvan pislikleri, devrilmiş çöp tenekeleriyle kirli sokaklarını hızla geçtim. Durak. Otobüs. Ülkü'lerin semti. Gene kahve, gene bayat çayları, demli çay niyetine içtim. Onların terası gözüken evleri, evlerinin yukarısındaki mavi gök.."

26/9/1961

"... dilediğimizce gerçekçi olalım, mutlaka bir cıvık, bir bayağı yanımız kalıyor!.."

Akşam

"Valla Ülkü... İzin verirseniz hanımlı, beyli, baylı konuşmaları, sizi bizi bırakalım. Ne dersiniz?"

"Çok iyi olur tabii.."

"O halde beni dinle Ülkü.. Sana bir söz gelmesini istemem. Bugün bu türlü buluşmalarımız son olsun. Çünkü sen çok genç, çok da güzelsin. Biz seninle arkadaş olarak kalalım. Başın sıkışırsa..."

"Korkuyorsun galiba?"

"Kimden?"

"Ne bileyim ben? Dedikodu olur diye.."

Birden durdu :

"Demek dedikodu olmasından korkuyorsunuz? Peki. Hoşça kalın!.."

Yüksek topukluları üzerinde siyah, kloş etekliği uça uça çekti, gitti..."

(Tarih okunmuyor)

"... Onu seviyorum demeğe utanıyorum... Kendi kendimden utanıyorum.. O kadar çocuk ki. Beni bu kıza bağlıyan ne? Cinsel arzular mı? Yok canım... Onda gerçekten de kadınlık, ezilmiyen, zeki birşeyler var. Her gün az daha tanıyorum. Şaşılacak şey, aşk denemez buna ama ne? İçimden gelen bir tiryakilik. Açık konuşacağım : Yatmayı düşünmüyorum. İnsana yatmak değil, elele tutuşup kırlarda koşma isteği veriyor. Olsun, olsun da onyedi.. Yok, onyedi de yok gerçekten. Soramıyorum. O da belki benimkini sorar diye. Onunla arkadaşız sadece, arkadaş kalmak güzel. Başka türlüsünü düşünmüyorum. Nasıl düşünebilirim? Ondan büyük kızım, onun kadar oğlum var. Herkesin ne diyeceğine önem verecek değilim ama, kendi kendimi de... Zaten o da benimle sırf konuşmaktan hoşlanıyor. Beni bir dert ortağı sayıyor..."

29 Eylül, akşam

"Ateş gibi bir kız!"

"Çok."

"Gözlerinden zeka fışkırıyor..."

"Hani frenleri bir parça boşaltsan.."

"Aşık mı olursun?.."

"Hemen."

30 Eylül

"... Ben ki, daha çok işçi ve köylüler Türkiye'sini kendime konu olarak almış bir yazarım. Romanlarımda şimdiye kadar birçok işçi, köylü tipleri çizdim. Bu tipler, düzensiz bir toplumun, Türkiye'mizde yarattığı kaçınılmaz sonuçlardı..."

---

(4) Bir Filiz Vardı : Pardon Mizah Dergisi, 1964
Bir Filiz Vardı : Varlık Yayınları, 1965

(5) Orhan Kemal'in tuttuğu günlük.

(6) Orhan Kemal'in günlüğü bir defter dolusuna yakındı. Elimizde kalan ve okuyabildiklerimiz bu kadar. Oysa biz, bu çalısmamızı tamamladıktan sonra, bizde bulunan belgelerin, mektupların, günlüklerin fotokopilerini çıkartıp, bunlardan bir dosya dolusunu Milli Eğitim Bakanlığı Milli Kütüphane Arşivine, bir dosyasını İstanbul Devlet Kütüphanesıne ya da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine, bir bölümünü de Orhan Kemal Enstitüsüne vermek düşüncesiydeydik.

Biz de, bu belgeleri bir gün olur açar, okur, belki bir yazımıza kaynak yaparız diyerek, gözden uzak bir yere koymuştuk...

Bir gün, bu belgeleri okumak, yazımızda değerlendirmek istedik. Dosyasından çıkarıp açtık. Açtık ama, elimizi attığımız her defterin, her yazının, her mektubun okunamıyacak bir durumda olduğunu görünce çok şaşırdık. Çok üzüldük... Bu belgelerin belki bir değeri vardı, belki yoktu. Belki edebiyat tarihi açısından bir niteliği vardı. Belki Orhan Kemal'in çiziktirdiği, kendisini hiçbir şekilde bağlamıyacak yazılardı. Olsun...

Bir akşam bu çürümüş, kenarları ıslanmış, tükenmez kalem yazıları silinmiş defterleri, lif lif olmuş pelur kâğıda yazılmış mektupları, yazıları, notları içimiz sızlıyarak, gözlerimi yaşararak bir ay, selitoplarla birbirlerine yamıyarak, ekliyerek okumağa çalıştık. Okuyabildiğimiz, sökebildiğimiz, karineyle birbirine vurup doğru dürüst bir anlam çıkarabildiğimiz kadar bu yazı serimiz içinde yer almasını istedik. Orhan Kemal'in günlüğünü de böylece gün ışığına çıkarabildik. Çıkarabildiysek tabii.. Önce Orhan Kemal'in saygıdeğer anısından, sonra onu gerekten sevenlerden özür dileyerek, eksik tamam yayınlamağa çalıştık...

şiddet-toplum-sinema

erden kıral

Bizim kültürümüz açlıktan yoksulluktan çıkar, - Feodal kültürle ilintilerini karıştırmadan titizlikle yaklaşalım konuya - Toplumun özüdür. açlık.

Açlığın kültür planında belirtisi şiddettir. Açlık şiddeti getirir. Bu şiddet kinle ve sevgisizlikle değil tersine sevgiyle doludur. Eşitlik özlemlerini, insanlık duygularını içerir. Avcunun içindeki kuşu tutan bir yumruktur, şiddetimiz.

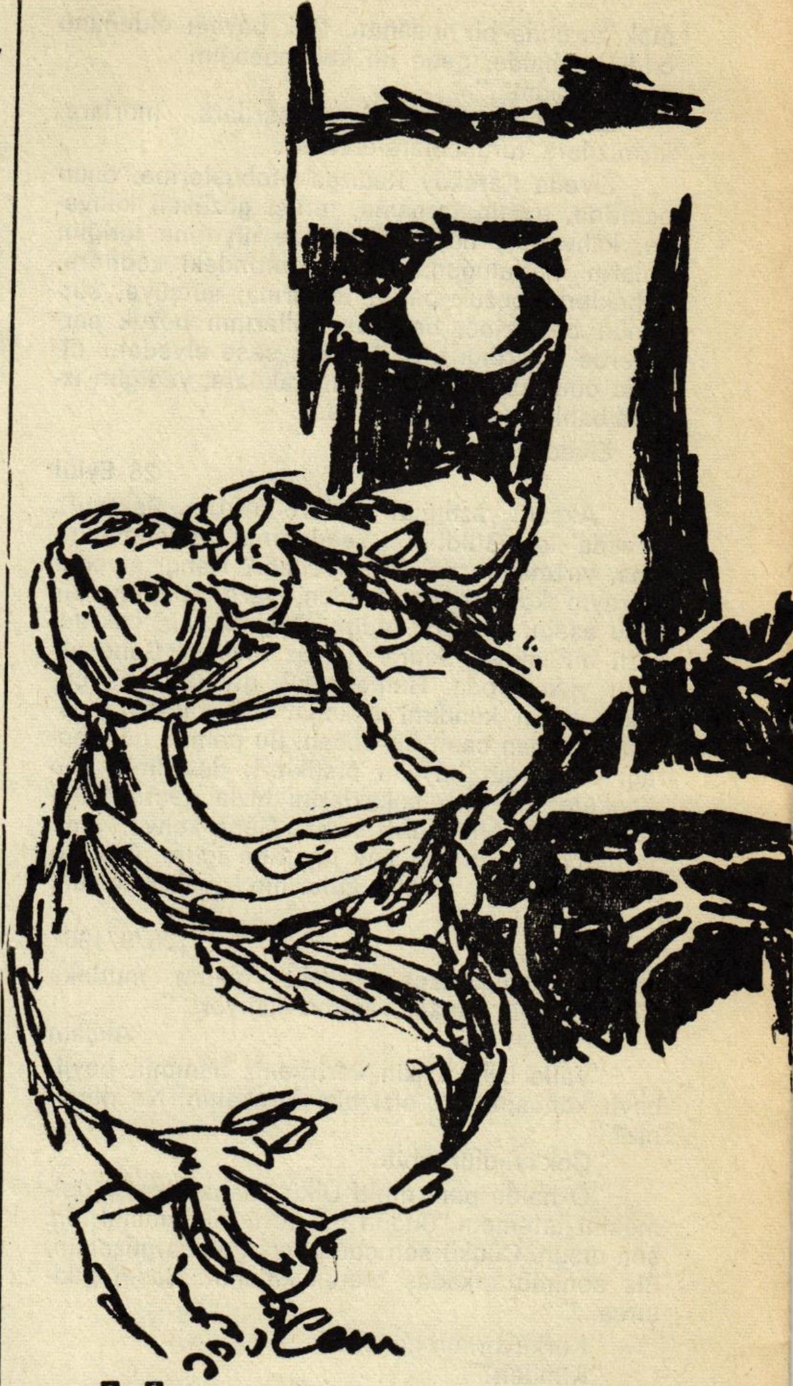
Bizim yeni sinemamız şiddettir. Şiddet de sinemamızın ta kendisidir. Kültür açlığı, insanca yaşama özlemi şiddetle ilintilidir. Açlığın şiddetle dialektik bağı var denilebilir. Şiddetin estetiği ilkel olmaktan çıkar, devrimcidir: Değiştirici, açıklayıcı, çarpıcıdır.

Geri kalmış ülkelerde sömürgecinin ekonomik koşullandırması bizi bilinçsiz bırakır. Bazende bilinçli kısırlığa sürükler. Ezilenlerin, hor görülenlerin korunma biçimlerinin oluşturduğu dışa yönelik ruhsal durum : İsteri meydana getirir.

Yabancı gözlemciler bizim açlığımızı soruşturma alanlarının biçimsel bir verisi olarak görürler. Az gelişmiş ülkelerdeki sanat yaratıcılığını öğrenmek isteği, merakıdır bu. Yabancı gözlemciye ilginç gelir. İlkelliğe duyduğu lüks özlemini yatıştırır böylece... İlkellik modern hayat adına uygar dünyadan alınmıştır. Yanlış anlatılmıştır, zorla sokulmuştur.

Gerici - tutucu sinemanın - birikmiş ilerici yanlarını varsa ayıklayıp - toptan yadsınması gerekir. Yerine ne koymalı? Yeni sinemayı. Ulusal devrimci sinemayı. Yeni sinema şimdi açlığın gözünü karartmadığı düşüncelerini anlatmak gücüne varmak için ekonomik örgütlenme gereksinmesindedir. YENİ SİNEMA HAREKETİ'nin kökleri yabansı otlardan temizlenmiş bir alanda beslenmelidir.

İnsanlarımızın geleceği üzerine son derece saf, büyük konular işlenecektir. Sessiz göz yaşlarımızı, sevgi ile dolu şiddetimizi yansıtan, "avucunun içindeki kuşu tutan bir yumruktur" yeni sinemamız...

ÜÇ adamın her biri bir direk taşıyıp getirdi. Durdular, üçgeni hizaladılar, kaldırım taşlarına tebeşirle işaret koydular. Dördüncü bir adam daha geldi; tebeşirli taşlarla yanındakilerden ikişer tanesini küçük bir el kazmasıyla söktü, taşların altındaki yumuşak killi toprağı bir çırpıda kazdı, yanlara yığdı.

Alanda kimseler yoktu, sokak lâmbaları yanıyordu, evlerin pencereleri karanlıktı, yıldızlar solmuştu; erkenci sabah çiği önce damlara iniyor, kiremitlerin kırmızısı kahverengiye dönüşü-

TARIK DURSUN K. NIN BİR ÖYKÜSÜ :

seyfülmük hikâyesi

yor, nemden duvarların kireçleri kabarıyordu. İlkyazdı, ağaçlar çiçekliydi, alana yakın iki sokağın başını tutmuş ıhlamur ağaçlarından bayıltıcı bir koku geliyordu.

Önce yaşlı adamın direği dikildi : Elbirliğiyle çukuruna oturttular, dengelediler, baş tarafını eğilttiler. Sonra öbürlerine geçtiler; sırayla ikinci, ardından üçüncü direk de dikildi, tam bir eğiltide hepsinin başları birbirine değdi.

Dördü de soludular. Yaşlısı :

"— Saat kaç acaba?" diye sordu.

"— Bilmem," dedi el kazmasıyla gelen." Daha vakit var herhalde."

Biri, çok kısa boyluydu, yaşlının yanında duruyordu, dedi :

"— Hoca çoktan geldi ,gördüm."

Kısa boylusu sıkıntıyla :

"— İp tartacak mı?" dedi.

"— Tartar, tartar!" dedi kazmalısı. "İrinin biri mi ki?"

"— Dağlı." dedi yaşlı olanı.

Ay bulutlardan sıyrıldı, kocaman yüzünde alaca bir bulut usul usul gezinmeye başladı. Yavaş bir esinti ıhlamur ağaçlarının kokusunu daha da ağırlaştırdı.

Kısa boylusu cebinden bir cigara paketi çıkardı, her birine ayrı ayrı tuttu, bir ateşten yakındılar. O ara ay yine buluta girdi, çevreleri karardı.

II.

SEYFÜLMÛLK küçük pencereden gökyüzüne bakıyordu : Ay buluta girince içini çekti :

"— Vay!" dedi.

Dört duvar arasında bir başınaydı, tavandaki sarı ampulü söndürmüşlerdi, göz gözü zor görüyordu.

Ellerini kenetledi, gözlerini küçük pencereden ayırmadı. "Çok sürmez, buluttur, şimdi geçer, ay da kurtulur," diye içinden geçirdi. "Şehirliye özge," dedi : "Ayları bile başka. Dağda, ay, bulutları tezden yener. Şehirde işi zor, cebelleşip duruyor."

Ay kurtulamadı, bulutları bulutlar izledi, her yan karanlığa kesti

III.

KOCA POSOF gözlerini çevirmeden :

"— Tutuldu herhal." dedi. Sesi kısıktı. Ötede derecik şırıldıyordu, karanlıkta sesi, uzaktan yakına gelmişti.

Senem Kadın'ın sırtı ağaca yaslanıktı.

"— O bile size karşı ey Seyfülmûlk," dedi. "gözlerin görmez mi? Kulakların yalnızca Koca Posof'un sözlerini mi duyar? Mil mi çektin, kurşun mu döktün onlara?"

Koca Posof :

"— Kadın kısmına sorarsan.." diye başladı, arkasını getirmedi.

"— Akıl için yol birdir," dedi Senem Kadın, "İkimiz de bunca yıl yaşadık, bunca iş gördük. Bizden böylesi çıktı mı?"

"— İyi dedin ya, Senem Kadın," dedi Koca Posof. "Bizden böylesi çıktı mı, bizden biri şehirliyle birlik oldu, bizi bırakıp kaçtı mı, bizi bu durumlara kodu mu?"

Senem Kadın içini çekti.

"— Gönül ağdı mı, üçüncü kişilere söz düşmez," dedi.

"— Ağacak kişiyi bilmeyen gönül, deli gönüldür Senem Kadın, bilmez misin?"

"— Ben bilirim, ama.." dedi Senem Kadın. "Er kişiler bunu bilmez."

IV.

SULAR aydınlandı, sabahın erinde yapraklar ansızın yeşeriverdiler. Ağaçlar çiçekliydi, çoğunda meyveler tomurmuştu, kamaşık yabanelmaları gömgöktü.

Önce sular dedi Seyfülmûlk'e :

"— Git ey Seyfülmûlk, in şehire, omuzlarındaki şu koca yükü at!"

Derenin dibi görünüyordu; sular taştan taşa-kırmızılı beyazlı, yosunsuz taşlardı - atlıyor, incecik köpürüyor, sarı nergis çiçeklerinin, daha kızarmamış yerçileklerinin aralarından dolanarak engin çayırlara doğru gidiyordu.

"— Git ey Seyfülmûlk, in şehire, omuzlarındaki şu koca yükü at!"

Çayırlar dizboyunu aşkındı, esinti köklerine eğilmişti.

"— Git ey Seyfülmûlk, in şehire..."

Küçücük kırlangıçlar havayı yarıp keskin kanat vuruşlarıyla dört bir yana uçtu; gezginci bir bulut kırlangıçlara baktı.

"— Git ey Seyfülmûlk, in şehire..."

Bileyi taşındaki bıçak bir ileri gidiyor, bir geriliyor, ağzının körlüğünü yok ediyordu. Seyfülmûlk'ün tükrüğü üzerinde kurumamıştı.

"— Git ey Seyfülmûlk..."

Koca Posof, Seyfülmûlk'ün annacına çökmüştü.

"— Git ey Seyfülmûlk, in şehire, omuzlarındaki şu koca yükü at:"

Senem Kadın da yanlarındaydı. Elindeki koca çomağıyla ilkyazın yumuşak toprağını habire eşiyordu.

"— Gitme ey Seyfülmûlk! Gitme canım oğul, uyma bu akıllara. İyi akıl değil bu akıllar! Koca Posof'a şan gerek, bana değil. Ana olmadı o, analığı bilmez. Canı candan etme, Tanrının verdiği canı sen alma."

"— Gitsin!" dedi Koca Posof. "Elleme, gitsin! Biz yokken kurulmuş düzeni bozmasın, töremizi çiğnemesin, yaşıtlarının yanında yüzünü eğmesin! Düzen, çiğnenmediği sürece düzendir; töre, uyulduğunca töre olur. Biz böyle gördük, böyle bildik, böyle işledik."

Senem Kadın içini çekti :

"— Devran değişti ey Seyfülmûlk!" dedi. "Değişmeyen bir tek, güneşin doğudan yücelip batıdan batışı kaldı. Devran yürüyor, insanoğlu da. Bizden göçebesi kaldı mı, bizden gezegeni, bizden sürüngeni, bizden rezili? Öbür boylara bak; gittiler, ovada konak tuttular, çifte çubuğa koşuldular, ev sabısı oldular, iskâna katıldılar."

Koca Posof burnundan soludu :

"— Tutsak oldular hepsi de.." dedi. "Çiftin çubuğun, toprağın tutsağı oldular, adamlıktan çıktılar : Ovanın sıtması bellerini büktü, her birini kırdı geçirdi, mezarlıkları doldurdular."

"— Ölümmüş!" dedi Senem Kadın. "Nerde olsa insanoğlunu bulur. İster yaylakta ol, ister iskânda. Yaylaktır diye gelmez mi, gelir de bulamaz mı? Biz de kırılmadık mı, kırım geçirmedik mi?"

Koca Posof, Seyfülmûlk'ün bıçağından gözlerini ayırmadı.

"— Git ey Seyfülmülk :" dedi. "Git, in şehire, omuzlarındaki şu koca yükü at, oğul! Töre, töredir. Biz böyle gördük, böyle belledik : Boydan kimse izinsiz düze inemez, hele kadın kısmı hiç inemez. Düzden birine kaçamaz, varıp töreyi bozamaz. Bozdu mu, törenin bıçağı nerde olsa gelip onu bulur; isterse iğnenin iplik geçmez deliğinde olsun!'

Seyfülmûlk'ün elindeki bıçak durdu, ağırca bir itişte ileri gitti, geri gelirken ağzı döndü, bir çentiklik kırık açtı.

Koca Posof gördü bunu.

"— Bıçak da bunu istiyor ey Seyfülmûlk!" dedi. "Bıçağa karşı gelme oğul! Bıçak döngüsü kötüdür."

Seyfülmülk ayağa kalktı, kuşağından kara bir mantar çıkardı, bıçağın ağzına bastı mantarı; Senem Kadın'a hiç bakmadı, yürüdü gitti.

V.

BİR tavşan hop dedi, yolda Seyfülmûlk'ün önüne durdu; güneş tepeye geliyordu, Ağustos böcekleri çın çındı.

"— Nereye ey Seyfülmûlk?" dedi tavşan.

"— Şehire!" dedi Seyfülmûlk.

"— Ne güzel!" dedi tavşan, bıyıklarını oynattı. "N'apacaksın şehirde? Tuz mu alacaksın, dallı güllü basma mı, lâmbana gazyağı mı?"

"— Yok," dedi Seyfülmûlk. "Ne tuz alacağım, ne basma, ne gazyağı."

Tavşanın gözleri döndü.

"— Ya!" dedi. "Bunları yapmazsan şehirde ne işin ola ki?"

"— İşte.." dedi Seyfülmûlk. "Var bir işim, onu göreceğim."

"— Kötü bir iş mi bu ey Seyfülmûlk?"

"— Bilmem," dedi Seyfülmûlk, tavşanın üzerine vardı; tavşan yana çekilip Seyfülmûlk'e yol verdi, Seyfülmûlk geçti.

VI.

MOR menekşe tarlanın kıyıcığında açakoymuştu. Seyfülmûlk gördü, "Hele şunu koparayım da kulağımın ardına takayım, kokusunu bir güzel şehire götüreyim," dedi, elini uzattı, tam koparacağı sırada mor menekşe dillendi :

"Koparma beni ey Seyfülmûlk!" dedi. "Bırak beni kendi başıma!"

Seyfülmûlk şaşırdı.

"— Neden?" dedi. "Sen niye açtın? Ben geleyim, kokunu duyayım, görüp seni koparayım, diye değil mi? Öyleyken bu direnişin niye, peki? Bu Allahın dağından şehire gitmek kötü mü?"

"— Kötü!" dedi mor menekşe. "Var git yoluna ey Seyfülmûlk. Şehire gitmek, hele seninle gitmek, kötünün kötüsü! Çünkü sen kendin kötüsün. Ayakların kötülüğe gidiyor, ellerin kötülüğe varacak, gözlerin kötülüğe bakacak, aklın kö-

tülüğü gösterecek, yüreğin kötülüğü vuracak."

"— Vay!" dedi Seyfülmülk, bir çekişte mor menekşeyi boynundan kırdı.

VII.

ŞEHİRE geceleyin varmayı kuruyordu. Günün ineceğine yakındı, bir su başında konak etti; azık torbasını açtı, ekmek peynir yedi, dili damağına yapıştı, susadı.

Suya ağzını verdi, su çoğaldı :

"— İç ey Seyfülmülk, iç : dedi. "Deli kanını sularımla soğut! Soğut ki, yüreğinin sesi alçalsın, soğut ki aklın dursun, soğuk ki ellerin parmaklarına egemen olsun, bir dediğini ikiletmesin; soğut ki parmakların bıçağının kabzasını sımsıkı kavrasın, sıcak ete girerken yağ gibi kaysın, kemikleri ikiye bölsün; kanırtığında direnmesin! Soğut ki soğukluğu çelik olsun, gözlerine vursun, kin kesilsin! Soğut ki canı candan ayırmak kimin işiymiş, bilsinler, öğrensiler! Soğut ki alçaklığın ardı gelsin, soğut ki töreyi bir kez daha bozmaya kimseler kalkmasın! Soğut ki ey Seyfülmülk, yaşıtdaşların yüzüne dimdik baksınlar! Soğut ki Koca Posof'un dilleri bağlansın, soğut ki Senem Kadın yanılsın; soğut ki kırlangıçlar, çayırlar, bulutlar, ağaçlar, akarsular, tavşanlar, mor menekşeler sus pus olsunlar, dilleri ağızlarında çöreklensin! Soğut ki Nurcihan'ın seni gördüğünde dizleri çözülsün, korku yılan olup yüreğine çökülsün, ayakları söz dinlemesin, boğazı kurusun, sesi seslikten çıksın, ben ettim, sen etme demesin, boynu eğilsin, önüne durmasın, aklını çelmesin, seni senlikten etmesin!"

Seyfülmülk sudan içti, yanmışlığını kandırdı.

VIII.

GECENİN ortasında kızarık pencerenin tam altına düşen bir yerlerden bir gül beyaz beyaz açmıştı, çevresinde suskunluk kol geziyordu. Seyfülmülk ne gülün farkına vardı, ne de suskunluğun; çiğin ıslaklığıyla düzlediği toprağı çiğneyip geçti, ardı sıra iri Türkmen çarıklarının düz taban izleri yayılıp kaldı, kapanmak bilmedi.

Kapıyı vurmadan itti, zorsuz açılan gecekondu kanadın tokmağını bir an elinde tuttu, öyle durdu. İçerde, saman yastıklı kerevetin başucunda bir göz lâmbası yanıyordu; oda, sarılı kırmızılıydı.

Nurcihan hemen ayağa kalktı : Başını örtmedi, gözlerini eğmedi, ellerini iki yanına salmadı, üzeri boncuklu şehir terliklerini aranmadı. Mavi, iki yakasından lacivert bir su inen yün ceketinin önünü birleştirdi, kollarını kavuşturdu, gözlerini dikti, kaçırmasız Seyfülmülk'e baktı.

Seyfülmülk, hiç telâşsız elini koynuna attı, bıçağını çıkardı. Ucu, iri, kara mantarlıydı. Sol eliyle mantarı bir çekişte bıçağın ağzından ayırdı.

İkisi de korkusuzdular, ikisinin de yürekleri kıpırtısızdı, ikisi de gürlek ama soğuktular; dağların akarsuları içlerine yürümüştü. Çevrede duvarlar terliyordu, yastıklardaki samanlar güzün biçilmiş çayırlar gibi taptaze bir kokudaydı; otlarına orağın kekremsi yalın kokusu eklenmişti : Yer kilimlerinin oyaları kuş olmuşlar, tüfekten çıkan saçmayı yer yemez düşen üveyikler gibi kanat açıp morların, kahverengilerin, yeşillerin, karaların üstüne kapanmışlardı. Şehirli üç günlük kadın-kız terliklerin sağ teki ters dönüktü, iki tel boncuk ipliklerinden ayrılarak yanı başında duran Nurcihan'ın ayakparmaklarına sarmıştı.

Seyfülmülk'ün deli kanı ansızın soğuyuverdi; yüreğinin sesi alçalı, alçalı, durdu. Aklı da yüreğine uydu, durdu. Bıçağı tutan ellerine egemendi; parmakları söz dinler kesilmişlerdi, aceleleri yoktu, bilinçle -bilincin o çılgın, o onmaz tutkusuyla o kör aydınlıkla birlikte- kabzaya sımsıkı sarınmışlardı; gözleri kin kesilmişti.

Nurcihan ilk adımını attı : Canı candan ayırmak şimdi Seyfülmülk'ün elindeydi, biliyordu; dizleri çözüktü, korku yüreğinin yedi kat derinliğine inmişti, 'gitme' dediği ayakları söz dinlemiyordu, boğazı kurumuştu, sesi yoktu.

"Ben ettim, sen etme!" demedi, boynu eğildi, gözlerini aldı, bıçağın ucuna verdi, bir daha da hiç ayırmadı; beş adımda - birinci adımını atmıştı - geldi, Seyfülmülk'ün önünde değil, bıçağın önüne durdu : Başını kaldırıp Seyfülmülk'ün gözlerine bakabilirdi, bakmadı. Aklını çelebilirdi, çelmedi, "aman, ey Seyfülmülk!" diyebilirdi, demedi.

Yavaşça dizlerini kırdı, bıçağın önünde diz çöktü. Seyfülmülk'ün eli bir kıllık kıpırdamadı; dümdüz, hep aynı doğrultudaydı, Nurcihan siper ettiğinden gaz lâmbasının şavkı dağ çeliğinde yansımıyor, yansıyıp göz almıyordu.

Nurcihan başını aldı, boynunun şah damarını bıçağın ucuna tuttu, saçları önce geriye kaydılar; aynı bıçağa kapandığında su olup aktılar, ilk kanın fışkırmasını engellediler. Bıçak, hiçbir dirençle karşılaşmadı, ette yağ gibi kaydı, bir hızda yarıp geçti, saçların arasından dışarı uğradı.

Seyfülmülk'ü kan tuttu, kusmaya başladı, kusması üç gün üç gece sürdü.

IX.

AY yeniden doğdu ama gün doğumu yakındı, şavkı ölgündü.

Geldiler, Seyfülmülk'ü aldılar, götürdüler.

BEHZAT AY'DAN BİR ÖYKÜ :

MEKTUP

Geçenlerde bir sıkıntı geçirdim. Nereden gelip nereye gittiğini anlıyamadığım bir sıkıntı. Kimseyle konuşmak istemiyordum. Hep düşünüyordum... Anılarımla başbaşaydım. On yıl öncesinin anıları en ilginciydi. Ayrılamıyordum bir türlü.

On yıl önce... Akdeniz kıyısında bir ilçe. Çalışmaya ilk olarak orada başlamıştım. Ne kadar güzeldi. Günlük güneşlik... Deniz, hem de Akdeniz önünde. Gökte yağmursuz bulutlar, açıklarda küçük küçük iki adacık. Kayıklarla o adalara gezmeye giderdik. İlk gençlik konularını konuşurduk...

İşte, on yıl sonra bu ilçe, burnumda tütüp duruyordu. Usumdan çıkaramıyordum. Gözlerimin önünden gitmiyordu. Hastalansam, kuşkusuz o ilçeyi sayıklıyordum. İç Anadolu'nun bu kuru soğuğu, bırak o güzel ilçeyi, yalnız iklimini aratır bu kış günlerinde. Bu kışlarda, şimdi oralar, soğuk değil, ılık. Şimdi oralarda iştah açıcı mezelik otlar bile var..

Bu küçük ilçenin özlemine dayanamadım. Bu soğuklarda oraya gidip, bir gün de olsa orada kalp, dönmeyi düşündüm. Kaç yıldır Akdenizin kış mevsiminin özlemini çekiyordum. Tam dokuz yıl, Karadenizin nemli, yağışlı, azgın, bulutlu kışını yaşadım. Sonra, tuttum buralara geldim. Gittikçe kötüye giden bir yer değiştirme. Buraların kuru soğuğuna dayanamıyorum. Belki, özlemin yanısıra, bunun için de olsa gerek, bir iki saattda olsa, o Akdeniz ilçesinin kışını yaşayıp gelmeyi candan istemeye başladım. Bir gün git, bir gün gel, bir gün de kal; eder üç gün. E üç gün de iş yok. Durumum uygun. Ve dayanamayıp çekip gittim...

İlçeye gece varabildim ancak. 'Deniz Meyhanesi' yerli yerindeydi; ama, orayı işleten Fellâh yoktu. Garsona sordum, "öldü" dedi. Kardeşi çalıştırıyormuş meyhaneyi şimdilerde. Ağlamaklı oldum. Dost adamı düşündüm, ölümü düşündüm... Halbuki yaşamak güzeldi... Hem de ne güzel. Şarap şişesi önümde açıldı. İçmeye başladım. Taze ızgara balık da geldi.

Tan yeri ağarıncaya değin içtim. Şişeler boşişe olmus... Parayı şaldıkça pencereye sıralamıştım. Saydım, üç şişe olmuş... Parayı ödedim, meyhaneden çıktım. Bir otelde iki saat yattıktan sonra, kalktım. Gezmeye başladım. Balıkçılar balık avlamaktan dönmüşlerdi. Tuttukları balıklar pırıl pırıldı. Konuşma aralarında sık sık, biribirlerine, "Allahsız" diyerek şakalaşıyorlardı.

Kıyı boyunca yürüyordum. Günlük güneşlikti. Gene on yıl önceki kış günleri gibiydi. Doyumsuz kış günlerinden birini yaşıyordum, bu ilçenin... Trençkotumu çıkardım. Kabinlere doğru yürüdüm. Sonra dalgalara yaklaştım. Elimi deniz suyuna batırdım.. Tekrar su aldım, saçlarımı ıslattım. Akdenizin tuzlu suyu sertleştiriyordu insanın saçını. Sonra geri döndüm. İlçenin içine geldim. Dolmuştan yer ayırttım. Adana'ya. Artık ayrılacaktım. İlkokula doğru yürüdüm. Geri döndüm. Baktım, yolda bir mektup vardı. Eğildim aldım. Açılmıştı mektup. Zarfın üzerine hesap listesi yapılmıştı. Adrese baktım, ilçede bir öğretmene gelmişti. Pulun üzerindeki damgaya baktım, ürperdim; Karadeniz kıyıcığında bir ilçeden postalanmıştı; yedi yıl önce bir yıl kaldığım ilçeden postalanmıştı. Ne rastlandı!.. Göndereme baktım, gönderen de bir öğretmendi, oraya yeni gelmiş olmalı ki tanımıyorum. Zarfın içindeki mektubu çıkardım. 'Kendimin olmayan bir mektubu ilk açıyorum' diye düşündüm. 'Olsun, okunmus, sonra düşürülmüş bir mektup nasıl olsa. Çok önemli bir şeyse, gittiğim yerden buraya postalarım... Ama da şaşırır adam, kendine gelip düsürdüğü mektubun, tekrar bir başka yerden, başka bir zarfın içine konarak postalanmasına; diye içimden geçiriyordum, şoför, "kalkıyoruz, yolcular!" diye bağırınca koştum. Dolmuşa bindim, hareket etti.

Yol, düz bir asfaltla bağlıydı Adana'ya. Yolculuk rahattı. Mektubu okumaya başladım. Gözlerim yaşararak okudum. Güzel, içli bir mektuptu. Güneyde çalışan öğretmen, bu mektubu yitirdiğine çok üzülmüştür. Ama ben gerekeni yapacağım.

Şimdi ben İç Anodlu'dayım. Kuzeydeki ve Güneydeki öğretmenlerden özür dileyerek, birinin ötekine yazdığı mektubu buraya aktarıyorum. Bu mektubu alanın, yazana daha önce gönderdiği mektubun da içeriği (bulduğum mektup bir yanıttı çünkü) bu mektuptan seziliyor. Her iki öğretmenin de yazı denemelerine girişmek istedikleri anlaşılıyor zaten mektuptan. Böylece birinin yazdığı mektup yayımlanmış olacak. Yani, biri yazmaya, bir çeşit başlamış oluyor. Mektubun iki kisi arasındaki bir haberleşme aracı olduğunu düşünerek, ilçeleri ve öğretmenlerin soyadlarını yazmayacağım. Bunun dışında (tarihini de yazmıyorum) mektubu olduğu gibi aktarıyorum :

"Sevgili Basri,

Mektubun alınca çok sevindim. Geç yanıtladığım için hoşgör. Olmaz mı?

Basri'ciğim, yazdığın gibi, paramız yettiğince istediğimiz dergileri, kitapları adresimize getirtebiliyoruz. Okuldaki gibi, okul yönetiminden azarlanmıyoruz da. Gazeteler de ilçeye zaten geliyor. Paramız az da olsa okuyabiliriz yani.

Senin oralarda öğretmen arkadaşların, sebze yapıp para babası olmayı, arsa satın almayı düşünüyorlarmış. Okumuyorlarmış. Yakınıyorsun. Sanki buradakiler başka şeyler mi düşünüyorlar. Buradakiler de tütün yapıyorlar. Hiç okumayan öğretmen de bir, okuyan da. Hatta okumayanlar, bilinçlenerek suya sabuna dokunmadıkları için daha çabuk terfi ediyorlar. Sonra, toplum yalnız paraya değer verdiği için, öğretmenler de paraya susadığından, elbette o yola gidenlerin sayısı daha çok olacak. Ve bu sayı şunun içinde gittikçe çoğalacak: Yönetenler vs çevremiz okumaya bir çeşit suç olarak bakıyorlar.

Biz öğretmeniz ya, bunun için genellikle öğretmenlerden sözaçıyoruz. Öteki memurlar beterin beterleri... Sabahlara dek kumar oynamaktan, birbirlerinin ayaklarını kaydırmak için tuzak kurmaktan baska bir şey bilmiyorlar. Jurnalcılık Yalnız Abdülhamit devrine özgü değil ki...

Ya 'Şehir Kulübü' dedikleri memur ve eşraf (!) ın kaynaştığı diz boyu rezalet yerine ne dersin? Halkın gittiği kahveleri saat yirmi üçte kapattırıyorlar. Şehir Kulübünün ise dokunulmazlığı var. Aslında her ikisi de afyonlanma İstasyonları. Başka ne beklersin! Kültürel çabalar olmayınca, işsizlik böylesine yoğunken, insanlarımız birer **hobi** edinemeyince, sonuç böyle olur. Aslında bunlar tepede sorunlar. Önemli olan düzen sorunu... Düzen çirkin olursa, üretim ilişkileri ilkelse, her yere damgasını vurur, her yerde yansır.

Bir örnek daha vereyim sana:

,Ziraat Bankasının yüzüncü yıldönümünü burada şöyle kutladılar:

Bankanın müdürü, memurlara, kasabanın zengin takımına Şehir Kulübünde bir şölen verdi. Ben de gittim. (Böyle yerlere gidip öğrenmeliyiz arada) Şerefe bardaklar kalkarken, Banka Müdürü, Mithat Paşa'dan, yoksul köylünün hizmetindeki Ziraat Bankasından söz etti. Banka müdürü konuşurken, gözüm duvardaki bir afişe takıldı. (Türk köylüsünün hizmetinde yüzyıl) yazılı idi. Bu yazının yanında sakallı bir köylü ile altında karasabanla çift süren bir başka köylünün resmi vardı. Demek oluyordu ki, Ziraat Bankası yüzyıldan beri köylüyü karasabandan kurtaramamıştı. Zaten bir bankayla da iş yürümez ya. Bravo! bunu iyi biliyorlardı. Yalnız konusmalarda, Ziraat Bankası köy ağalarının, kasaba ve kent zenginlerinin hizmetinde diye söz edilseydi, böyle yazılsaydı reklâm kâğıtlarına, daha gerçekçi olurlardı.

ekmek rüzgarı

Kullanılmış bir urba, kirlice
Çeviri sevgilerim esparanto'dan türkçe
Ağ çektiği saatte balıkçıların
Yağmurun en güzeli çince
Sana hain bir depremde kavuştum
Sus, bozuldu gece.

Aşk çadırlarını mı kurdu ne
Kırmızı ormanlara mor denizlere?
Kumlar nasıl sevişir
Ağaçların çocukları doğuşur
İlkâhta deniz ve ölümlerin çağırışı
Her sabah bir kayığın açıkta leşi.

Ne adın ad, ne yurdun yurt, bana ne
İster zenci, yahudi, ister çingene
Rengin benle, kokun benle, gözyaşımız bir
İc aşkımı şarap gibi iç bitir
Aphrodite'in göğüsleri havada
Gözlerin gözlerimde, kaçırma Hera
Ellerin en güzeli ellerimde Athena
Aşkın doruğunda koştuk dörtnala
Ve aşk çadırlarını topladı gece
Ekmek rüzgârını bindirdi sabah
Thetis'in ayakları iş başına.

Cahit IRGAT

Aklıma şimdi ne geldi biliyor musun Basri? OGDEN NASH'ın, 'Bankerlerden bütün farkımız; Onlar paralı Biz parasız' adlı şiiri. 'Kısacası; paraya muhtaç olanlardan gayrısına açılır kredi" diye başlıyan dizeden başlamalıydım şiiri okumaya, orada...

Her yerde ayni dert Basriciğim. Burada Cihad adında bir öğretmen var. Gerici mi gerici. Oğlunu İmam - Hatip Okulu'nda okutuyor. Durur durur bana laf çaktırır. Okuduklarıma bakıp kızıyor. 'Ne var bu siktirici dergilerde, kitaplarda,' diyor. Hele postacının bana sık sık mektup, dergi getirmesi deli ediyor onu.

Basriciğim, mektubu uzattım... 'Dert çook, hemdert yok' demiş Şair. Durum bu! Şimdi sen Akdeniz kıyısındaki bir ilçede, ben Karadeniz kıyısındaki bir ilçede ayni yönlere giden trenlerdeyiz. Kompartımanlarımızda şimdilik yolcular az, ama zamanla çoğalacak.

Daha iyi okuyalım Basri. Okutalım da. İstersen yazılar da deneyelim. Okuldayken yazdığım şiirler halâ duruyor bende. Kötü de değiller hani. O günlerin havasında şeyler. Simdilerde dergilere yazsak, duyduklarımızı, düşündüklerimizi daha çok kişilere duyurmuş olacağız. Belki boşalmış da olacağız.

Haydi hoşça kal. Mektubunu bekler, gözlerinden özlemle öperim. Aydın......."

İSMET TOKGÖZ'ÜN BİR ÖYKÜSÜ:

Göl ve Gömlek

Kasabanın demircisini, bundan önce, bir kez, yıllardır çalıştığı dükkânında, ocağının yükselen yalımlarının aydınlığında görmüştüm. Dükkânının önünden geçiyordum o gün. Kasabayla içiçe göl; kuşkusuz çok yakın. Nerede başladığını ve hangi sokaktan göle çabucak çıkılıverildiğini bilmiyoruz ama; açıklığa sahip değiliz bu konuda. Deniyor ki, kasabanın doğusuna düşer büyük bir göldür, o. Serin yelle kıpırdanışlı veya durgun olabilir. Kasabanın demircisi, yeli, göle indiğinde görecektir. Yaz geldi. Artık, gölün, yanındaki yolundan yüklü kamyonların geçtiği kıyısında kalkan tozlar sıcağa salınır. Ben üç gündür gölün bu kıyısında kasabayı terketme hazırlıkları yapıyorum. Varlığını, ışıkları uçsuz bucaksız yüzeyindeki yansıtışıyla duyuruyor göl ve çok derin olsa gerektir ayrıca.

Bakıyordum, bir çocuğun, birkaç gün öncesinde göl kıyısına bıraktığı gömlek, gölün dalgalarla ilerleyen sularıyla ıslandı. Güneş çıkınca daha bir belli olan bu giysi beni oyalıyordu. Sadece eskimiş bir gömlekti. Çocuk, kasabanın orta yerinden başlayıp, kıvrımsız uzayan yoldan gelmiş; yolun sağ başında kalan kebapçı dükkânını geçtikten sonra gömleği göle doğru atmıştı. Öğle saatıydı; havada açılan gömlek yavaşça kıyı çakıllarının üzerine düştüydü. Çocuk sonra tarihi yapıyla başlayan yoldan döndü. Ağır yürüyordu. Üzerinde kıvrım kıvrım incir ağaçlarının görüldüğü bu tarihi yapının, derin ve büyük balıkların olduğu söylenen ayak kısmının çalkantısız sularında güneş ışınları göz alıcı yansıyordu. Çocuk oyalanmadı. Yazlık pabuçları vardı, koşabilirdi de. Cocuğu dalgınlıkla izlemiştim. Başımı döndürdüğümde, tınısını koruyabilen usta müzik araçları gibi, yansıyan güneş ışınları, göl, taşlar, sazlık... Çocuk gitti; toplanmaya başlayan yağmur bulutlarını seyretmeğe kalakaldım göl kıyısında. Bugün -ki beş gün geçti aradan- iş giysileriyle, kasabanın göle ulaşan düz yolundan demirci çıkageldi. Göle yaklaşınca durdu. Çok hızlı yürümüştü. Sonra, göle doğru, kıyıda gömleği bulan bakışlarla yavaş yavaş yürüdü. Yerden aldığı, incelmiş beyaz bir taşı çok uzaklara fırlatıyor. Derin bir nefes aldı. Uzun boyluydu. Eğildi, eline aldı gömleğini. Ben gömleği tanımakta güçlük çekmeğe başladım. Hiç eksiği olmayan, bir dizi beyaz, parlak düğmelerinin sonunda biçimli iyi dikilmiş ve eskimiş yakası vardı. Rengi kaçmış gömleğin sol omzu yırtılmış; adam öncelikle orasını gözden geçiriyor. İyiden iyiye yavaşladı hareketleri. Önlüğünü çözüp, bulduğu düzgün bir taşın üzerine koydu. İş gömleğinin en üst düğmesini çözünce beliren göğüs kılları havalandı, bıyıkları kıpırdadı. Uzandı bir süre, sonra. Kalktığında yine gömleği eline aldı. Ters çevrilince ince, sık dokunuşu ortaya çıktı gömleğin. Gömlek içten koyuydu; solmamıştı. Çıkardı ayakkabılarını ve gömleği elinde, aklına birden gelen tarihi yapıya doğru yürümeye başladı. Çakıllarda yalınayak yürüyordu. Birdenbire yere oturup gömleğini incelemeye başladı. Gömleğin her yanını elinden geçirdi, sıktı, güneşe serdi. İnce bir sopayla yapışan yerlerini açıp inceliyordu. Basını çok ağır yöresine çevirip bakınıyordu. Uzakta, gölün doğu kıyısında sazlar eskisi gibi sallanıyordu. Gölün, dikkat dağıtan mavi mavi dalgalanışı sarsıyor onu. Kafasında düşünceler birbirine girdi. Bu kargaşa, kafasındaki düşünceleri azaltıyor, dışarı atıyordu. Islak gömleğini alıp yüzüne örttü. Şimdi göğe, yağmur bulutlarının gerisinde kalmaya başlayan güneşe ıslak gömleğinin altından bakıyordu. Aceleci bir gülümseme geldi yüzüne. Rahat bir uzanısa geçivermişti birden. Gökyüzündeki hareketliliği incelemeye verdi kendisini. Yağmur bulutları hızla toplanıyordu bir yandan da. Gömleğini yüzünden indirip eline aldı; iki eliyle, havada yağmur bulutlarına doğru gerdi. Gömleğin hâlâ nemli olması telâşlandırdı onu. Kalkıp tarihî yapıdan yana bakarak aralarındaki uzaklığı düşündü. Göl, gökyüzündeki değişikliği, yüzeyinde olduğu gibi duyuruyor, kararıyor. Sazlar iyice karardı. Yağmur öncesi yeli üşütüyor onu. Başını döndürmesine karsın, gölün ufka kadar uzanan yüzeyine bakmakta direniyor. Gölün derinliği çekiyor gibi onu. Artık bakmanın hiç bir katkı getiremeyeceğine inandığı için, kalkıyor, ayakkabılarını ve önlüğünü alıp tarihî yapıya doğru yürümeye başlıyor. Ortalık iyice karardı. Sazlarda telâşlı bir sallantı görüyor, göl büyüyor gibi. Dalgaların getirdiği sularla ayakları ıslandı. Kıyılarda hareketliliğini yitiren, ayaklarına ulaşan sulara büyük bir dikkatle bakıyor. Alışamadığı bu dikkat yeşil gözlerini aklına getiriyor, vücudu gerilip dirileşiyor. Dalgalı gölle yarışa çıkmış gibi yürüyor. Kasabanın yanmaya başlayan sarı ışıklarını görünce yerden aldığı iri bir taşı büyük bir güçle çok uzaklara fırlatıyor. Tarihî yapıya girdi. Bakıyor, ışıklarının karanlı-

orhan veli üstüne söylentiler

turgut tan

Oktay Akbal "Şair Dostlarım" adlı kitabında Orhan Veli'yi anlatırken şöyle yazıyordu. "Orhan Veli Dünyamıza yakışmayan insanlardandı. Bir masal oldu. Şimdi belki de günün birinde Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Yunus Emre gibi efsaneleşecek, hakkında türlü söylentiler uydurulacak fıkralar dizilecek."

I

Ankara da Bent Deresinden aşağı giderken sağda Acem Meh met'in şaraphanesi varmış. (Şim di oralar yıkıldı) Burası, ayakta şarap bira içilen, küçük bir tezgâhı, kararmış duvarları olan bir şaraphaneymiş. Atatürk'ün, çatık kaşlı Çakmak'ın, Dünya güzeli Keriman Halis'in o kararmış duvarlarda resimleri dururmuş.

Orhan Veli bu şaraphaneye gidermiş. Dışarda kasketli işsiz ameleler dolaşır, saman, ot dolu at arabaları gelir geçer, bazen de sarışın güzel bir kadının hayali kapıda bir görünür bir yitermiş.. Orhan Veli şarabını içer, sol elini şakağına dayayıp saatlerce kimseyle konuşmadan dalgın, şişeye bakar dururmuş. Bana bunları anlatan Nuri baba; "Hiçbir gün ağzından kötü söz çıktığını duymadım, çok kibar bir kimseydi." dedi.

Kimi insanlar vardır yalnızca okurdurlar. Özellikle edebiyatı severler. Nuri baba da onlardan biriydi. Konuşmamızın sonunda : "Orhan Veli hiç şeyiyle kalmasa bile (kalmaz olur mu), La Fontain'leri ile kalacaktır." dedi.

II

1942 yılında, yaşı yirmisekiz; Ankara da P.T.T. Genel Müdürlüğündeki memurluğu sırasında, ay sonunda maaşını alınca eşe dosta olan borçlarını dağıtmış "ihtimal ki" bir kaç dergi kitap da almıştır. Sonra çekmiş bir meyhaneye çok güzel olmuş. Kız kardeşine gitmiş. Demiş ki :- Firüzan bugün maaşımı aldım.

Kız kardeşi, "Maaşın ne kadar Orhancım" demiş.
O sağ elini sokmuş cebine, beyaz ince parmaklı avucunun içinde kenarları tırtırlı 1 kuruş duruyormuş.

Kardeşi ile karşılıklı gülüşmüşler.

III

Bir kaç arkadaşıyla Galata-da ki meyhanelerden birinde içtiği bir gün ..... ya gitmişler. O sokakta bir de nane şekeri satıcısı varmış. Hem uydurmasyon mani okuyor hem de nane şekeri satıyormuş.

Kadınların ve kalabalığın bulunduğu bir evin önünde nane şekerci bir mâni okumuş.

Kız bana kaş göz etme/Bu kadar telâş etme:/Beni seviyormuşsun/ İnanmam traş etme.

İçkinin verdiği rahatlık ve umursamazlıkla bir tane de Orhan Veli okumuş.

Meze koydum tepsiye/ Taze pişti hepsi, ye/ Bizi bastıran var mı/ Dünya da mandepsiye.

Bir nane şekerci okumuş, bir Orhan Veli okumuş. Kadınların ve adamların yüzlerinden bir anda beyaz kanatlı mutluluk kuşları uçuşmaya başlamış.

IV

Yıl 1950.

Ömrünün son yılı. Yağmurlu sonbahar günlerinde hafifçe kirlenmiş pardesüsünün yakaları kalkık, Ankara hipodromunda görünürmüş. Orhan Veli için yeni bir avunma, yeni bir oyalanma yolu. Şiirine yeni duygular gelecek. Yarışlardan da pek anlamadığından güzel bulduğu at isimleri üzerine onarmış.

Sevdiğim şiirlerinden birini buraya alıyorum.

HAYAT BÖYLE ZATEN

Bu evin bir köpeği vardı
Adı Çinçon'du; öldü.
Bir de kedisi vardı
Maviş,
Kayboldu.
Evin kızı gelin oldu,
Küçük bey sınıfı geçti,
Daha böyle acı tatlı
Neler oldu bir yıl içinde;
Oldu ya;
Olanların hepsi böyle
Hayat böyle zaten.

Ruhu ışık içinde olsun Orhancığımızın.

ğını dağıtamadığı kasabaya ve derinden, kendini duyuruyor bir yorgunluk. Ve artık, vücudu biçimleniyor. Ateş yaktı, gömleğini kurutuyor; çıtırtılara karışıyor gölün sesi. Yağmur nerdeyse yağacak. Giyinip çıkıyor; yağmurun yağmasını, kendisini, kasabayı ıslatmasını istiyor. Gölden uzaklaşarak yürüyor. İlerleyen iki karaltıyla birleşivereceklermiş gibi yürüyor. Gömleği göle bırakan şişman bir kadın adama doğru hızlı hızlı yürüyor. Adamın önüne nefes nefese dikilince konuşmuyor, gevşeyen başörtüsünü çenesinin altında sıkıca bağlıyor.

Üç kişinin kasabaya doğru ilerlediğini görüyorum. Yağmur ıslatmağa başladı.

YAYIN DÜNYASI

şadan gökovalı

Üzerinde yaşadığı toprak üzerine Halikarnas Balıkçısı kadar çok ve sevgiyle yazan bir başka yazar daha var mı acaba?

Halikarnas Mozeleumu'nun parçalarının Bodrum'a geri yollanmasını isteyen mektubunu British Museum Müdürlüğüne yazdığı zaman, Türkiye'de tarihî eserlerin değerini bilen kimselerin sayısı, Türkiye'deki tarihî kentlerin sayısından çok değilmiş... Türkiye üzerine bir turistik rehber yazdığı zaman ülkemizde daha tercüman rehberlik yokmuş bile, ya da birkaç yabancının elinde imiş bu meslek... Çeşitli gazete ve dergilerde, Anadolu uygarlığının yanında Yunan (Hellen) uygarlığını beğenmiyen yazılarını yayınlarken, bir çok kişi O'nu küçümsemiş...

Günün birinde **"Anado'u Efsaneleri"** diye bir kitap yayınlamış. Ondan sonra, "Anadolu Efsaneleri de nereden çıktı? Bunlar Yunan efsaneleri değil mi?" diyenler kadar, "Anadolu Efsaneleri" adıyla kitap ve yazılar yazanlar olmuş. Hemen ardından **"Anadolu Tanrıları"** adlı bir kitapla çıkmış dünyanın karşısına. Yunan hayranları, ayıbı ortaya çıkmış çocuklar gibi, susmakla küsmek karışımı bir duruma düşmüşler...

Geçen yıl Balıkçı, **"Anadolu'nun Sesi"** ni duyurdu bize. Hem bu, gür; destansı bir sesti. Bir çok Anadolu türküleri gibi. Bu kitap üstüne yazanlardan birisi, "Halikarnas Balıkçısı'nın sesi, her zaman Anadolu'nun sesi olmuştur" dedi. Bir başka eleştirmenimiz, "Tarih diye okullarımızda bu kitabı okutmalı" dedi. Aklı başında hiç kimse, "Bu kitabın şurası yalan ya da yanlış" diyemedi. Yaş merdiveninde 80'den sonraki basamakları tırmanırken bu dev yapıtını vermiş olmasına sevinildi; "Ya bunları yazmadan, yaşam yolculuğunu bitirseydi Balıkçı?" diyenler oldu. Ama herkes, Anadolu üstüne söyleneceklerin; Balıkçı'nın Anadolu üstüne yazacaklarının bittiğini sandı.

Derken, hem de umulmayacak kadar çabuk, bir başka gürleme daha yükseldi Balıkçı'dan :

"— Hey Koca Yurt!"

Hürriyet Yayınları'nın "Anadolu Kitaplığı" dizisinin ilk yapıtı olan bu kitap, Anadolu'nun enginlik ve zenginliğini daha renkli ve daha güçlü olarak duyuruyordu bize. Balıkçı'nın - varsın bazıları (savruk) desin - gür ve şiirli diliyle bir kez daha dile geliyordu Anadolu gerçeği :

"Megafon gene bağırdı :

— Daha laçka edin skutayı yahu!

Ne de olsa denizciler, hız oğullarıydılar. Şaka değil, her biri ömürlerinde kimbilir kaç bin mil yol almışlardı denizlerde? İştahlı, aç gözlerle milleri yiyorlardı...

Teleskop düşünceli düşünceli bakıyordu. Ötekilere :

— Bakın şu yükselişine uçurumun. Sanki göklere abanıyormuş gibi. Soru gibi irkiliyor. Uçurum göklere ne sorar, gök engin de uçuruma ne der? Burundan her geçişimde merak ederim. Uçurumun sormadığını, enginin cevaplamadığını bildiğim halde...

Gelidonya burnunun ta ayakucuna varıyorlardı. Hepsi de sanki doğrudan doğruya göğe bakıyormuş gibi, uçurumun tepesine kaldırmışlardı başlarını. Uçurum; yükseklik üzerine yükseklik, alabildiğine havalanıyordu. Ta göklerde, uzak uzak, koyuların koyusu mavilerde, iki küçük kara nokta, bir görünür - bir görünmez oluyordu. Bu kara noktalar, iki kara kartaldı; bir kanat ucundan, öteki kanat ucuna beş, altı metre açıklıkta olan iki koca kartal! O uçsuz bucaksız göklerin bomboş ovasında yapayalnız uçuyorlardı. Onca yükseklikteydiler ki; uzunca ve dikkatle izlenmedikçe, uçtukları farkedilmiyordu. Kanat kımıldatmadan, yavaş yavaş, engin dolanışla çarkediyorlardı. Gökte, havada çıt yoktu.

Derken, taa uzakta hafif bir homurtu duyuldu. Sanki biri, bir davulun yüzünde parmak gezdirmişti. Denizciler bakındılar. Yine çıt yoktu ortalıkta, pruvanın denizi yararken çıkardığı fısıltıdan başka..

Tünek birden irkildi. Açık gözlerle, "İşittiniz mi?" diye sordu :

— Bir ses, "Ben görmüş geçirmiş Anadolu'yum!" diye bağırdı tepeden... Yoksa bana mı öyle geldi?

O konuşuyordu ama, o konuşurken ötekilerin hepsi de konuşuyorlardı heyecanlı. Bir lâf kargaşalığı oldu. Biri :

— Bana uzaktan, uçurumdan bir ses "Cızz!" etti gibi geldi, dedi.

Öteki :

— Bana da bir seslenen oldu gibi geldi uçurumun tepesinden, dedi.

Teleskop :

— Bana da biri, "Ben görmüş geçirmiş Anadolu'yum!" demiş gibi geldi dedi.

Her biri ötekilere, ne duyduğunu anlatmaya çalışıyordu. Arada da :

— Uçurumun tepesinde insan olamaz, çok diktir oraları, tutunacak yeri de yoktur. Kaymayayım diye ödü kopar insanın, diyen de oldu.

Heyecandan, Megafon konuşur ve elleriyle işaret ederken, kayığın dümenini bırakmıştı. Yelkenin skutası da bağlandığı yerden çözülmüştü. Başıboş kalan kayık yalpa vurunca, otomatik olarak hemen kayığı yoluna getirdiler. Gelidonya burnu az gerilerindeydi.

Megafon :

— Teleskop'un kulağı da gözü kadar açıktır. Bakın bu Anadolu'nun yüksek yaylâsı burada nasıl, bıçakla kesilmiş gibi denize iniyor, dedi.

Hepsi de başlarını arkaya çevirdiler. Tepesindeki kartal ve dimdik duruşuyla uçurum, sanki denizcilerin can kulağına sesleniyordu, demincekki gibi...

Ona sessiz baktılar, sonra dayanamadılar; kimi davudî sesiyle, fukara deniz gurbetcileri uçuruma :

— Hapishanelerinde de, denizlerinde de, karalarında da mutluyduk.

HEY KOCA YURT! diye bağırdılar..."

Bu yalnızca, kitaba ad olan bölüm. Ama bir de, Anadolu'nun görmüş-geçirmişliğinin öyküsü var. Çatalhöyük'ten Efes'e, Hacılar'dan Bergama'ya; Homeros'tan Atatürk's, Thales'ten ahilere kadar Anadolu'nun ve Anadoluluların öyküsü.

İçinde - 7'si renkli olmak üzere - 100 kadar resim bulunan 360 sayfalık kitabın satış fiyatı 15 lira.

İÇİŞLERİ BAKANI'NA AÇIK MEKTUP
(2. sayfadan)

Sayın Bakan, şimdi sizin değerlendirmenizi diliyorum; Bileçtiye Hakaretten açılan bir dava nedeniyle bu şekilde dövülmemi gerektiren bir neden yoksa durumu nasıl açıklıyabilirim? Eğer varsa neden bir başka dava açılmamıştır. O gün mahkemeden çıkınca gerekli yerlere başvurdum. Emniyet Müdürlüğünde gerçekten çok yakınlık gördüm. Beni adli tıbba sevkettiler. Aldığım rapor onlarda. Dövülmemi ve alkol aldığıma dair bir bulgu tesbit edilemediğini belirten rapor.

Beni bunları yazmaya iten nedenlerden biri de sizin teşkilâtınıza karşı gösterdiğiniz titizlik ve beni döven polisin dışında, büyük çoğunluğunun böyle olmadığına inancımdır. Ben bir polis memurunun ne güç şartlar altında çalıştığını nice sıkıntılar çektiğini değerlendirecek yürekte bir kişiyim. Siz, karakollarda vatandaşa iyi muamele yapılması için sürekli olarak teşkilâtı uyarıyorsunuz. Bütün bunlara karşı bu davranış, isteğinizin yerine getirilmemesi bir tür anarşi değilmidir?

Saygılarımla.

ayın kitapları

En çok 10 kelime ile künye ● bir kitap ve 5 lira ● posta pulu gönderilir.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

● Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü: I. ATASÖZLERİ SÖZLÜĞÜ, Ömer Asım Aksoy, 392 sayfa, 25 lira.

● İNGİLİZCE - TÜRKÇE SÖZLÜK, Fahir İz, 416 sayfa, 40 lira.

● TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIGI - BELLETEN 1971, 272 sayfa, 35 lira.

● EFSANELER (Anadolu efsaneleri), Ali Püsküllüoğlu, 77 sayfa, 5 lira.

● YENİ YAZIM (İMLA) KILAVUZU, 361 sayfa, 6 lira.

● ATATÜRK'E SEVGİ, Prof. Dr. Melâhat Özgü, 92 sayfa, 6 lira.

● KAŞGARLI MAHMUT, hazırlayan: M. Şakir Ülkütaşır, 222 sayfa, 10 lira.

● İKİLEME, Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu, 119 sayfa, 8 lira.

● MALAZGİRT ULULAMASI, şiirler, Fasıl Hüsnü Dağlarca, 94 sayfa, 5 lira.

● BALIM KIZ DALIM OĞUL, Anadolu anlatıları, Ceyhun Atuf Kansu, 164 sayfa, 8 lira.

● YAPIM İYELİĞİ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Muzaffer Uyguner, 118 sayfa, 8 lira.

● SADE TÜRKÇE KILAVUZU, 142 sayfa, 7 lira.

● BÖLGE AĞIZLARINDA ATASÖZLERİ VE DEYİMLER, ikinci kitap, 175 sayfa, 10 lira.

● KAVRAMLAR DİZİNİ, hazırlayan: Recai Cin, I. cilt 532 sayfa 20 lira., II. cilt 376 sayfa 15 lira.

● NECİP TÜRKÇÜ, hazırlayan: İbrahim Olgun, 132 sayfa, 6 lira.

● YERBİLİM TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Ord. Prof. Dr. Hamit Nafiz Pamir - Doç. Dr. Öndöer Öztunalı, 191 sayfa, 6 lira.

● HALK ŞİİRİNDE TÜRLER, Hikmet Dizdaroğlu, 146 sayfa, 5 lira.

● ÖZ TÜRKÇE ÜZERİNE, Emin Özdemir, 214 sayfa, 7,5 lira.

● ATATÜRK İÇİN ŞİİRLER, hazırlayan: Mehmet Bahçeci, 160 s., 7 lira.

● KÖYÜMDEN GELİYORUM, Ispartalı Hakkı., baskıya hazırlayan: Şevket Aziz Kansu, 58 sayfa, 3 lira.

(32. sayfadan)

MİMARLIK:

1. İNSANA DÖNÜŞ - FL. WRIGHT, Şevki Vanlı 1000
2. MİMARLIKTA ELEŞTİRİ, Cengiz Bektaş (Türk Dil Kurumu ödülü - 1968) 500

RESİM:

1. FRANSIZ RESMİNDE İZLENİMCİLİK, Salâh Birsel 1000

BİLİMSEL:

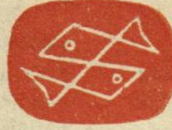
1. ANAYASA, (Fihristli) 250
2. İŞ KANUNU, İzzet Yenisan (Açıklamalı) 1000

ÇOCUK KITAPLARI MASALLAR DIZISI:

1. ALTI KARDEŞLER, Oğuz Tansel 100
2. CİMRİ İLE CÖMERT, İlhan Dumanoğlu 100
3. TALİH KUŞU, Tezel Amca 100
4. KAHKAHA SULTAN, Mümtaz Zeki Taşkın 100
5. ÖKSÜZOĞLAN, İlhan Dumanoğlu 100
6. NALINCI PADİSAH, İlhan Dumanoğlu 100
7. ALTIN TOP, İlhan Dumanoğlu 100

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ:

1. KÜÇÜK İSPANYOL KIZI MARİA 125
2. ARAP APDÜL KARDEŞ 125
3. ÇİNG LİNG İLE TİNG LİNG 125
4. MEKSİKALI KARDEŞLER 125

DOST YAYINLARI

ROMAN:

3. BABAMLA GEÇEN GÜNLER, Clarence Day 400
4. HASANGİLLER, Tarık Dursun K. 200
5. GORDİUM, Hikmet E. Bener 400
6. ÖLÜM GEMİSİ, B. Traven 1250
9. BOYNU BÜKÜK ÖLDÜLER, Yılmaz Güney 2000
10. KIRALIK ODA, George Simenon 300
11. SANIK, Alexander Weisberg 300
12. POLİS MÜFETTİŞİ KADAVRA, George Simenon 300
13. ZENCİLER BİRBİRİNE BENZEMEZ, Attilâ İlhan 400
14. AYAŞLI İLE KİRACILARI, Esendal 400
15. BELÂLI YER, Erskine Caldwell (Ciltli) 800
16. NE EKERSEN, Mehmet Seyda 400
17. DÜNYA EVİ, Orhan Kemal 800
18. KIZGIN TOPRAK, Jeorge Amado 600
19. DURU GÖL, İlhan Tarus 500
20. KORSAN ÇIKMAZI, Nezihe Meriç (Türk Dil Kurumu ödülü - 1962) 500
21. VAPUR DÜDÜKLERİ, Ayhan Hünalp 300
22. ÖLÜMLE SAKLAMBAÇ, Georges Simenon 400
23. ORMANDAKİ DELİ, Georges Simenon 400
24. SEVDALI BULUT, Nâzım Hikmet (Masallar) 400
25. BOYNU BÜKÜK ÖLDÜLER, Yılmaz Güney 2000

HİKÂYE:

1. TEMİZ SEVGİLER, Esendal 1000
5. TEPEDEKİ EV, Umran Nazif 200
6. ŞU BABAMIN İŞLERİ, Carlos Bulosan 200
7. KARDEŞ PAYI, Orhan Kemal 200
8. TOPAL KOŞMA, Nezihe Meriç 200
9. SİHAMBA (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme), Suat Taşer 100
10. YAŞAMASIZ, Vüs'at O. Bener 400
11. BOZBULANIK, Nezihe Meriç (2. baskı) 400
12. PERŞEMBE YAĞMURLARI, Hazırlayan: Salim Şengil 100
13. HALLAÇ, Leylâ Erbil 250
14. MENEKŞELİ BİLİNÇ, Nezihe Meriç 300
15. İKİ DAL, Celâl Vardar 100
16. TANTE ROSA, Sevgi Sabuncu 500
17. KUTSAL ÇİLE, Bedii Demirseren 500

ŞİİRLER

(Antoloji) 1000

1. AŞK ELÇİSİ, (Başlangıçtan Günümüze Kadar)
2. YENİ ŞİİRLER, Nazım Hikmet 12.50
3. DÜNYA GÜZEL OLMALI, Mehmed Kemal 100
5. HARAÇMEZAT, Suat Taşer 100
6. ANZELHA, Halim Yağcıoğlu 100
7. YANIK SARI, Ahmet Köksal 100
8. CÜMBÜŞCÜBAŞI, Ercümend Uçarı 100
10. KÖROĞLU, İlhan Berk 200
11. HACIVATIN KARISI, Salâh Birsel 200
12. DAĞDA ATEŞ YAKANLAR, O. F. Toprak 200
14. HER BOYDAN (Dünya şiirinden seçmeler), Can Yücel 400
15. SEVGİSİZLER, Nursen Karas 400
16. MANİLERİMİZDEN Dr. İlhan Başgöz 200
17. DUVAR, Attilâ İlhan (2. baskı) 300
18. HOROZDAN KORKAN OĞLAN, Metin Eloğlu 200
19. MISIRKALYONİĞNE, İlhan Berk 250
20. RÜZGÂRLI SU, Selâhattin Batu 250
21. GÖZÜNÜ SEVDİĞİM, Oğuz Tansel 250
22. TÜTÜNLER ISLAK, Turgut Uyar (Yeditepe ödülü - 1963) 300
23. KİM KİME, Nâzan Güntürkün 250
24. TÜRKİYEM, Turgut Uyar 300
25. GÖLGELERİ KULLANMAK, Ahmet Oktay 250
26. KİŞİ, Cengiz Bektaş (özel baskı) 500
27. GENÇ ÖLMEK, Ergin Günçe 250
30. ŞEYH BEDREDDİN DESTANI, Nâzım Hikmet 400
31. DR. KALİGARİ'NİN DÖNÜŞÜ, Ahmet Oktay 300
32. GÜNEŞ KAVGASI, Tahsin SARAÇ 500
33. AKDENİZ, Cengiz Bektaş 500
34. BULGAR ŞİİRİ ANTOLOJİSİ, Özdemir İnce 750

NÂZIM HİKMET DİZİSİ :

1. BÜTÜN ESERLERİ, I. cilt, I. kitap 1000

TİYATRO:

1. SÖZ ARASINDA, Ataç 100
2. DEVEKUŞUNA MEKTUPLAR, Haldun Taner 300
3. ECCE HOMO, Frierich Nietzsche 750
4. BİR DÜNYA Kİ, Suat Taşer 100
5. VATANSEVERLER, Sidney Kigsı 200
7. DELİ DUMRUL, Suat Taşer (Destan) 300
8. IHLAMUR AĞACI, Vüs'at O Bener 250
9. YARIN CUMARTESİ, Güner Sümer 300
10. MODERN TİYATRO AKIMLARI, Özdemir Nutku 1000
11. KAFKAS TEBEŞİR DAİRESİ, Bertolt Brecht 300
12. FERHAT İLE ŞİRİN, Nâzım Hikmet 400
13. ENAYİ, Nâzım Hikmet 400
14. İNEK, Nâzım Hikmet 400
15. KAFATASI, Nâzım Hikmet 400
16. UNUTULAN ADAM, Nâzım Hikmet 400
17. BİR ÖLÜ EVİ, Nâzım Hikmet 400
18. KOCAMANOF, Stefan L. Kostov 400
19. KIL PAYI, Edward Albee 500
20. SULAR AYDINLANIYORDU, Nezihe Meriç 500

GEZİ:

1. MOSKOVA MEKTUPLARI, Lydia Kirk 100
2. ABBAS YOLCU, Attilâ İlhan 400
3. HA BU DİYAR, Fikret Otyam 200
4. GİDE GİDE, Fikret Otyam 250
5. UY BA BO, Fikret Otyam 300
6. BİR AVUÇ TOPRAK İÇİN, İbrahim Kuyumcu 300
7. YEŞİL KENT, Mustafa Şanlı 400

DENEME-FIKRA:

EĞİTİM:

1. T. C. MİLLÎ EĞİTİM VE ATATÜRK, Prof. Dr. İ. Başgöz - H. E. Wilson 1000

BİYOGRAFİ:

1. LYNDON B. JOHNSON ve A. B. D. CUMHURBAŞKANLIĞI, Prof Dr. Akdes Nimet Kurat 500

BALE:

1. GÖNLÜ YÜCE TÜRK, Metin And 500

(31. sayfada)